

„და ეს კი საჭირო იყო ცალ-ცალკე ჩვენთვის, ჩვენი პირადი ცხოვრებისათვის.

უნდა გამოვტყდეთ ერთი, ძალიან კი მემყნელება ამ საგანზე ლაბარაკი...—ჩვენს პსიხიკაში „ეკროსი საკუთრების“ გრძობა, „ეკროსი საკუთრების“ პრინციპით ვაგებთ ყველაფრის მიანც კიდევ ჯერ ძლიერია; ჩვენ ამ საფუძველს ცხოვრებისას ჯერ კიდევ ვეყარებით; ჩვენ ამ ნიადაგზე ჯერ კიდევ ვგვიტობთ, არა ვთმობთ, ვიცავთ; ჯერ კიდევ „ვმორცხვობთ“, ვუწევთ ანგარიშს ვიღაც არა თანამაზრებებს: არ ვართ ვათავისუფლებული დამყაყებულ ძველ საზოგადოებრივ კულტურისაგან, მეშინური-ინდივიდუალურ ცხოვრებისაგან...

„ძნელია, ძნელი ამ საგანზე ლაბარაკი...
„სასეუ მატქს სალაბარაკო, საწერი და კი არ ვიცი საიდან დაიფიქრო, როგორ მივუდღე...

„ეს საგანი ყველაზე მეტად რთული და სათუთია... აქ რაც უნდა ბევრი სიტყვა და სწორი, რაც ძალიან სწორია, და ნათლად იქნან ეს ნათქვამი და დაწერილი გარკვეული მინც, მინც ბევრი რჩება ნათქვამიც და დაწერილიც კი ბუნებრივი, გაუმუქვება, ორბაზოვანი...

„და მე მუშინია ერთი, მუშინია, რომ შენ ეს ჩემი დაწერილი და იქ გამოთქმული აზრები ცუდათ არ გაიგო, არ გაჯავრო, არ მომპწირო ის, რაც მე ვეგვარება, ვგმობ შენთან ერთად...

„მეშინია,—უნებურათ, უნებურათ, რაღაც უწინარ ზეგავლენით შენ არ დაიწყო ძებნა ჩემი წერილის სტრიქონსა და სტრიქონს შუა, სასენ ნიშნისა და წერტელ შუა ჩემთვის უცხო აზრების; არ მოგჩვენოს ის რაც მე გულში არა მქონია, რაც მე აზრათ არ მომსელაია, არ მინდოდა... ხდება ხოლმე ეს, მით უმეტეს, როცა ასეთ დადგარულ, ინტემპერ კითხვებს ესებო...—ადამიანს რატომღაც უნდა აუცილებლათ მას მიბაძონ, ან სხვას მიბაძოს მან; უნდა დანიხოს ის აზრები და თვისებები სხვაში, რასაც მას უწინებენ, ან გამოიჩინოს ის აზრები და თვისებები, რასაც სხვას უწინებენ... ამ კარგ მაგალითებს უნდა მიბაძო, შენში მოწონებული კარგი თვისება სხვებშიც უნდა გადაწერგო, სხვებშიც უნდა დანიხო იგი, მაგრამ ამის ისე ვაგება,—რომ აუცილებლათ ყველაფერი შენგან გადითონ, ან შენ სხვებისგან ვადმიილო, შენი საკუთარი თვისებები არ გამოიჩინო, სხვისი საკუთარი, ორიგინალური სახე დაუნაგებელი დარჩეს.—ეს ცუდია, ეს არ ვარგა; აქ ძნელია იპოვინა ადამიანები შენგარებულ წერტილს ერთმანეთ შორის; აქ არაფერი არ იქნება კოლექტიური აქ სუსტი, უფერული და შინაარსს მოკლებული იქნება ადამიანთა შეზღუდვატაც... ადამიანებს თავისებურათ გამოჩენილი თვისებები ბუნებრივათ იპოვინან შენგარებულ წერტილს ერთმანეთ შორის, შევსებენ ისინი ერთი მეორის ნაკლებუნებებს და ეს კი იქნება ძლიერი და განუყოფელი ჯაჭვებით შეკავშირება პიროვნების.—კოლექტივიზმი პირად ცხოვრებაში, კოლექტივიზმი საზოგადო ცხოვრებაში...

„ჩვენს დროში კი ეს ასე იშვიათად არის, ამ სულ არ ხდება...

„რასაც მე ქვევით ვიტყვი, ერთი მე არ მინდა იფიქრო, რომ შენ გზაზე, მარტო შენს სურვილებს ვემყიდვებარები, შენი პირადი სიამოვნებისთვის მსხვერპლი მი-

მაქვს; არ მინდა იფიქრო, რომ ჩემს „მეს“ არ ვაჩვენ, ჩემი პირადი საკუთარი ყოველივე წყველება; არ მინდა იფიქრო არც ერთი და არც მეორე... მე აქ ორივე შეუთანხმე, ორივე შევადრთე და ასე ღრმა რწმენით,—რომ ჩვენი კოლექტიური ტანი, სხეული ხელუხლებელი და მთლიანი რჩება,—ვმოქმედობ...

„იმოსისძინე ერთი!—

„წელი...
„შენ, — ერთი...
შენი და ნელის შინაგანი მდგომარეობა რთული და სერიოზულია...

„მე არ მებარება ეს მხედველობიდან; მე ამას ვგრძნობ...
„როგორც შენ იმისთვის, ისე იგი შენთვის აქ ცხოვრების ამ სარბილზე მეტად აუცილებელი ხდებით...

„...თქვენ უნდა იქონიოთ დამოკიდებულება ერთმანეთთან.

„თქვენ ამის სრული იურიდიული და მორალური უფლება გაქვთ...

„ამისათვის არსებობს ბუნებრივი პირობებიც...

„...თქვენ კი ამ ბუნებრივ მდგომარეობას ვერ იყენებთ; თქვენ არ გყოფნით აქ მომზადება, გადაჭრილი მოქმედება, გადაწყვეტი ნაბიჯების ვადამგმა... თქვენ ვერ ასახებთ ხორცს თქვენს სურვილს...

„...გაეყევა, გათრევა და გაგრძობება ასეთი მდგომარეობის ასწულვებს ადამიანს, ავადმყოფებს მას სულით, ხორციით... ან არავისთვის კი ეს საჭირო, ან სასურველი არ არის...

„თქვენი მდგომარეობის ბუნებრივობაში უნდა შეგეტანათ სიციხვებ, ავემეტყველებით იგი საქმით, მოძრაობით...

„...ერთი! თქვენ ორს უნდა გადაგვტრათ დამოუკიდებელი ეს საკითხი; თქვენ ორს, მესამე პირის ჩაურევლათ უნდა მოგვეგვარებინათ ეს მდგომარეობა...

„არ მოხდა ეს ასე...

„თქვენ უმწუროთ, ცალ-ცალკე იწობით, დნებით...

„თქვენ, თქვენი საკუთარი ღონით ვერ შესძელით ამოგყვანათ თქვენი თავი ამ მდგომარეობიდან...

„თქვენ გპირდებოდით პსიხოლოგიური საუბრეელი თქვენი დამოკიდებულებისათვის.

„თქვენ ეს ვერ ნახეთ.

„...და მე, მესამე პირი ვერევი ეხლა ამ საქმეში, მე ვეცდები გიჩვენოთ თქვენ თქვენი დამოკიდებულებისათვის ეს დასაყრდნობი პსიხოლოგიური საუბრეელი.

„...ვინ იცის, შეიშლება ჩემი დღემილი და საქმეში აქტიურათ ჩაურევლობა იყო კიდევ ერთი მთავარი მიზეზთაგანი თქვენი ამ ანორმალური მდგომარეობისა!..

„მე ვეცდები, ბევრი ვიფიქრო ერთი ამ საგანზე...

„ისეთ პირობებში ვცხოვრობთ ჩვენ ყველანი ჯერ კიდევ, რომ დღდაკაცისა და მამაკაცის დამოკიდებულებისათვის საჭირო ხდება მინც რაღაც ერთფეროვანი განსაკუთრებული პირობების შექმნა...

„...თუ გზონობის გამოსახატავთ, ნდომისათვის ხორც-შინასმელებს საჭირო არ არის „ოჯახის“ შექმნა, ერთი ბინა, ერთი ოთახი და სხვა ამგვარები, არ არის საჭირო ავრთევე უკვე შექმნილი „ოჯახური“ ცხოვრებით მო-

ცემულ პსიქოლოგიურ ზღუდის შერჩენა. საჭიროა პირველის ინტერესებისათვის ჩამოინგრეს ეს ზღუდე...

„ეს ზღუდე გვაქვს ხომ ჩვენ ერმი ხელუხლებელი?!
„ამ ზღუდის ბერკეტს შევადგენ მე ეხლა!..“

„ჩვენი ცხოვრება...—“

ჩვენი დამოკიდებულება ხომ გარეგნულათ არ შეცვლილა?

„ჩვენი გარეშე მასურებლები ხომ ვერ იფიქრებენ, რომ ჩვენს შორის აღარ არის დამოკიდებულება დედაც-ცურ-მამაკაცური, „ცოლქმრული“, სქესობრივი...“

„...ჩვენ არავინ არ გვეკითხება ამას, ჩვენც არავის არ ვაბარებთ ამის შესახებ ანგარიშს, მაგრამ პსიხოლოგიური მდგომარეობა ისეთია, რომ თითონ იგი ლაპარაკობს ასე... და ეს ყველაზე უწინ თითონ ნელისაც არ შეუძლია სხეანაირათ იგრძნოს...“

„ჩვენ ერთ ბინაზე, ერთ ოთახში განვაგრძობთ მაინც ცხოვრებას.“

„აქ პსიხოლოგიურათ არა აქვს ნელის შესაძლებლობა იქონიოს შენთან არა თუ სქესობრივი დამოკიდებულება, უბრალო აღერისისათვისაც კი არ არის შექმნილი პირობები მისთვის...“

„დამოკიდებულებისათვის, აღერისისათვის სხვებთან გაუზიარებელი, სხვებისაგან განმარტოვებული ადგილია საჭირო ერმი...“

„ეს მე ვიგრძენი...“

„მას გრძნობ, ცხადია შენც...“

„ეს შენ ვერ გეთქვა...“

„ვერც მე ესთქვი ეს დღევანდლამდის...“

7

„...ჩემში კიდევ დარჩენილი მეშინაური სურვილი, მეშინაური დაცვა და პატივცემლობა თავისი თავისა, მაჩერებდა, მეუბნებოდა: „დამეირღები, დაკარგავ პატივისცემას“, შინაურები და გარეშეები, ამხანაგები და მეგობრები იტყვიან: „გააგლო ცოლი, მოიშორა ცოლი თავიდან“, და არა თანხმობით, მეგობრულისა და ამხანაგური პატივისცემის შენახვა—შერჩენით განშორდენ ერთმანეთსო, იწყეს ცალ-ცალკე უფრო მაღალი, უფრო იდეალური და ახალი კულტურული ცხოვრებაო...—„ცოლი გააგლო“—ასე გაგება შენი, ასე შეფასება შენი ნაბიჯების, მე მიმანდა შენი პიროვნების დამცირებათ და გალანძღვა-ცოც... შემძიმებოდა მე ეს ერმი... მეშინაური მორიდება, მეშინაური მორცხვობა და ხათრი გბორკავდა შენც, არ გაძლევდა ნებას არც შენ გეთქვა ეს ჩემთვის...“

„არა! ეს მეტი აღარ იქნება!..“

„მე რევოლიუციონერი ვარ!..“

„მე ამ რევოლიუციის გზით მივდიოდი მრავალი წლები და ეხლაც ამ ყოფა-ცხოვრების სარბიელზე ცხოვრების ამ სფეროშიც გამოიჩინე რევოლიუციონერის ამ ტემპს, გადავადგამ რევოლიუციონერის ამ ნაბიჯს...“

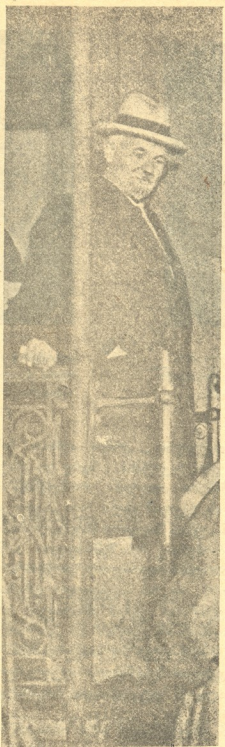
„მე არვის, არვის უფრო არ დავუდგდები...“

„მე აღარ გავუწევ არავითარ ანგარიშს სრულებით ამ ბინაში—მეშინაურ საზოგადოების გაყენულ ახრებს და შეხედულებებს!..“

„ერმი!“

„მე მტკიცეთ გადავწყვიტე ჩვენი,—ჩემი და შენი—ბინებით დამორება ერთმანეთისე...“

„აქ ხომ არავითარ ნივთიერ დაბრკოლებას არ ექნე-

ს. ს. რ. კ. სრულუფლებიანი წარმომადგენელი საერანგეთში ახმ. კ რ ა ს ი ნ ი.

ბა ადგილი... მე ხომ მაქვს სამსახური, ჩამბული ვარ მუშაობაში შენსავით, უზრუნველყოფილი ვარ მატერიალურათ...“

8

„ქალაქში ჩამოსულმა მე შევეუდღევი ბინის ძებნას. ჩემი სურვილი იყო—დაქირილი ოთახი ახლო ყოფილიყო ჩვენს ბინასთან.—“

„აღმოვაჩინე ოთახი კიდევ სწორეთ ჩვენს ბინასთან ახლოს და მიმართე საბნაო განყოფილებაში ამხანაგს, რათა დასტური დაეკრა, ჩემზე დაეწერა იგი...“

„მან ამომიწერა ორდერი, მომცა ხელში და თან ასეთი შენი შენა დააყოლა: „რას იყრებოდიო, ყოფილიყოთ ერთად ჩვენთვის,—თქვენი ახლობელი ამხანაგებისთვის არ იქნება ეს სასიამოვნო ამბავი—საწყენია...სამავალითო“

თეთრი ტერორის ისტორია.

თეთრი ტერორის მსხვერპლი ისტორიკოსი შიან ტომპსი.

ისტორიკოსი რეგულიტონიანი ვლადიმერ კანგურ სასამართლოში მიცემულს.

წყვილებათ გვეთვლიდით... ერშია ალბათ მიზეზი; ერმის ნერვიულობამ ვერ გაგიტანა... მერე და რატომ ასე შორს წაადით, უხარბაზრი ოთახები, რომლებიც თქვენა ვაქეთ დაქერილი აღარ გეყოფთ? ეხლა რომ ასეთი კრიზისია ბინების, ეს მანძი უნდა მივუღოთ მხედველობაში... მით უმეტეს, ოთახი, რომელიც შენ შემთხვევით გინახავს ძალიან პატარაა და თან არც თუ ისე კარგია...

— „გაყრა“!.. ჰე, რა ვაკეთებო ფრაზაა!.. არაგითარი გაყრა!.. შეუძლიათ იყენენ ამხანაგები დამწვიდებელი იმამი, რომ აქ არაგითარი „გაყრა“ და „გაუტანლობას“ აღვილი არა აქვს!.. მით უმეტეს ნუ მიაწერთ ამას ერმის ნერვიულობას!—უადგილო შენიშვნით აღუღებულმა მე გაჯაყრებით მივახალე ეს სიტყვები და მოვშორდი, შინისკენ გამოვსწი.

„...მე არ ვინფუგვებდი თავს იმისგან, რომ ეს „ამბავი“ ახლობელ ამხანაგების ვიწრო წრეში დაფარული იქნებოდა, რომ არ გავრცელებოდა ხმა: ხმა: „ოყრბიანი“ „გაყრილარინი“ და სხვა, რომელიც მომავალში კიდევ ბევრ აღუღებებს განმცლდენებდა, უსიამოვნებას მომაცუნებდა.“

„ასე დაებრუნდი მე უკან, ავარაკზე ბავშვებთან... მე ძალიან მადიქრებდა ბავშვების სათუთი გრძობა აქ; ბავშვების აღზრდის საქმე...“

„ვერ წარმომედინია,—პრაქტიკულათ როგორ უნდა მოწყობილიყო ეს...“

„...მე არ ვხედავდი სასურველად ეგრძნო ბავშვებს ჩვენი ეს ნაბიჯები... მათ მიერ უზიდავ მიძიმე ლოდათ ვთვლიდი მე ჩვენი ამ საქციელის ისე გაგებას, ისე დანახვას, რომ თითქო ჩვენ—მათი მშობელი დედ-მამა—დაეშორდი ერთმანეთს.“

„და მე წინ-წინ შევიცადე, შემეჩვია ისინი ამ ახალ მდგომარეობაზე...“

„მე ვუთხარი მათ, რომ ამიერიდან მე და მამა სხვადასხვა ბინებზე ვიცხოვრებთ მეთქი; ვუთხარი, განუმარტე, რომ მამა სუსტია ავებულობით, რომ მამას ჯანმრთელობისათვის ეს ცალკე ყოფნა საჭიროა მეთქი.“

„საშინლათ იოცხოვეს ეს ბავშვებმა...
„ირამ მიხეც თავი კინადამ მოიკლა.
„ჩარბო თავი ჩემს კალთაში და ამოუშვა“ქვითინი...
„რამდენი უმტრეცე და ვარწმუნე, რომ ჩვენ ისეც ისე ვცემთ პატივს ერთმანეთს, ისეც ისე ძვირფასრებათ მიგვანჩია ერთი მეორე, ისეც ისე ერთად წინანდებურათ, მეგობრულათ ვიქნებთ, ისეც ისე შენი და გოგილოს მათაყვანებელი დედა და მამა ვიქნებით, მეთქი,— ეს ქცევა, ასეთი ზომების მიღება მამას ავადმყოფობისაგან განკურნვის მიზნით ვახდა მხოლოდ საჭირო მეთქი, მაგრამ მიხეც, მიხეც ვერ დაეაწმვიდე.“

—...რატომ სხვაგან, სხვაგან წადი დედა! ჩვენ რომ ოთახები გვაქვს, იქ-დახს არ შეიძლება ერთი აილო შენ საკუთრათ, ერთი მამამ, ერთში ხომ მე და გოგილო ვართ... აქაც ხომ დედა, ცალკე-ცალკე იქნებოდით... მე და გოგილო კი ორივესთან ვიცხოვრებდით... არა, დედი, დედიცო ისე იქ ასე!..—დაყვავებით, მუდარაით მითხრა ირამ და ნუღ ვანჯადგობ ქვითინი ჩემს კალთაში.

„საშინელი წუთები იყო ეს ჩემთვის.
„ამან კინადამ სრულგბით ჩამიშალა გვეგებები, კინადამ უკან წამალღება ჩემი გარდაწყვეტილება.“

„... მაგრამ აქ დადევრდი ისეც ირას მითითებულს და ვიპოვე გამოსავალი გზა.“

„ირა...
„ჩვენი ჰკვიანი, ჩვენი გრძობიერი და გონიერი ირა!...
„ირამ მარჩენა მე გამოსავალი ამ მდგომარეობიდან.
„ჩვენი ბინიდან ერთი ოთახის გამოყოფა ჩემთვის, ერთი შენთვის...
„ეს არ არის ის რაც მე მინდოდა, რაც საჭირო იყო...“

„მაგრამ რამოდენიმეთ ეს ცვლის მიხეც გარემოებას. აუმჯობესებს შენს მდგომარეობას
„...შენს პირად ცხოვრებაში შენ დამოუკიდებელი თვისაც!“

„ასეც მოვიქეცი მე ერში...—
„სულეც ჩამოებრუნდი ქალაქში, მივიცი უკან საბინაო განყოფილებაში ორდერი, შემდეგ მოებრუნდი ბინაზე და მოვაწყვე ოთახები ირას გაპირებისამებრ.“

„...შენს პირად ცხოვრებაში შენ დამოუკიდებელი ხარ ერში აწი.“

„ჩვენ ამ აქტით გამოუცვალეთ პსიხოლოგიური საფუძემოტი ჩვენს ცხოვრებას...“

„ჩვენი ამით ჩამოვანგრიეთ „ოჯახური“—კარჩაკტიული ცხოვრების კედლები...“

ჩვენი არავის საკუთრებას არ შევადგენთ, ჩვენ თავისუფალი მოქალაქე-მეგობრები ვართ ამიერიდან ერთმანეთისა...“

აი ერში, ყველაფერი ის, რაც მე გავაკეთე ორივესთვის, ჩვენითვის და რაც მე მსურდა მეთქვა შენთვის...“
ასე თავდებოდა წერილი...
ვინ სწერდა?—
მე ვსწერდი ამ წერილს ერმის...
მე...
10.

...ძალიან მიძიმე საქმე კი იყო ჩემთვის; ჩემს მდგომარეობაში მყოფ ადამიანისათვის ასეთი წერილის დაწერა.—

მასიმილიან როგუსპიერ

(8 ივნისი 1794 წ.)

ამ დღესასწაულს მეთაურობს როგორც მესია,
 ცისფერი ფრაკით შემოსილი როგუსპიერი.
 ტაულერის ბაღში ქალ-ვაყების სჩანს პროცესიას,
 სიბრძნის ძეგლის წინ დაქტატორი მკვირობს ძლიერი.

მარსის მინდორზე — საზეიმო წმინდა წესია.
 უზენაესის ქანდაკება სდგას ნებიერი.
 ბავშების ჰიმნი საკმეველზე უმძაფრესია;
 მაგრამ ჭურჭლის იღრუბლება „სახე“ ცბიერი.

გრევის მოედანს მიაშურებს თვალებს არუელს
 და ხედავს თავის აგონიას, ჯერ სიზმარულს.
 დაედევნება თავმოკვეთილ დანტონის ლანდი...

ისევ მშვიდია მედიდური იეროქანტი.
 თავისუფლების ხეს უცქერის სის მორიდებით
 და გულზე ყვავილს გაისწორებს ცხელი თითებით.

ვალერიან გაფრინდაშვილი.

მე ხომ ისევ დავეპყრე ერმის?!

მაგრამ მე ვიცოდი, რომ ეს გრძნობა იყო მარტო ჩემ-
 ში, ჩემს იქით იგი არ წასულიყო და ამიტომ ამ გრძნო-
 ბით გამოწვეულ ტკივილების სიმძიმეც მარტო ჩემი თა-
 ვისთვის ამეკიდა...

მე ვზიდავდი მარტო მას...

მე არ ვაძლევდი ნებას ჩემს თავს, — შემეზიარებია
 აქ ვინმე...

...მე მამაგრებდა, მაძლევდა სიცოცხლეს და ენერ-
 გიას აქ ის, რომ ვგრძნობდი — ვაკეთებდი მომავალი სა-
 ზოგადობის საქმეს, ის, რომ ვირდგენდი — თავი მიმ-
 ქონდა კოლექტივის სამსხვერპლოზე, ის, რომ ვხედავდი
 — ჩემს პრინციპს, ჩემს იდეას, — თეორიაში წარმოდგენილ
 და დასურათებულ მომავალ ცხოვრებას, — ხორცს ვასხამ-
 დი, სინამდვილეთ ვაქცევდი...

პრინციპი, იდეა, მათთვის პრაქტიკული საქმიანობა,
 თავადლება, არა ნაკლები ტკბილი და საამო ყოფილა
 საკუთარ, პირად ინდივიდუალურ ცხოვრებაზე; მეტი, პირ-
 აქეთ მეტი სიმტკიცის, მეტი სიმშვიდისა და სიხარულის
 მომცემი ყოფილა. ამ პასუხობოცემულ ინდივიდუალურ
 ცხოვრების შეკვეცა, ეს საზოგადოებრივი შემოქმედება,
 ეს კოლექტიური საქმიანობა, ამ კოლექტივისათვის თავ-
 განწირვა...

...და მართლაც, ყოველი დარდი და სევდა ინდივი-
 დუალური ცხოვრების სარბიელზე აღმოცენებული, ნაკლე-
 ბათ გულის მღრღნელი და მომრევია ადამიანის სიცოცხ-
 ლისათვის თუ მას აქვს ასეთი ხელ-ჩასაკიდებელი მდიდა-
 რი საზოგადოებრივი ცხოვრება, თუ აქ იგი ჩამოხლი და
 დაინტერესებულია კოლექტიურ საქმიანობა-შემოქმედე-
 ბაში.

...ჩემს გულს არ ღრღნის სევდა.

მე არ ვგრძნობ მარტოდ ჩემს თავს...

მე არა ვარ მოწყვეტილი და მოზორებული არც
 ერმიზე, რომლის გრძნობაში სხვამ დაიჭირა ადგილი.

მე ისევ ყველასთან ვარ.

ყველა ჩემთან არიან!...

მე არ მძულს საზოგადოება, ცხოვრება, არა მძულს
 ერმიც; მე სათნოებითა ვარ ავსებული მათდამი...

...კოლექტივი.

ერიმი! —

ორნივე ჩემთვის ძვირფასია...

ესენი არ მომკვდარან, ესენი სიცოცხლობენ!..

მას ჩემს არსებობას აქვს აზრი...

მე ვიცოცხლებ და ვიხარებ მათ სიცოცხლეში და
 სიხარულში!!!

პოეზიდან „ჩათახი.“

შენ კალანდატუს.

თავი III

ვინც პლანეტების არის პატრონი
და ვინც იბრძოდა გამწვარებითა,
დღეს ლიტავრებით ტრიუმფატორი
მოდის ატტილას ხანძარებიდან.

რომ სიღარიბის კარი დაჰკეტოს
იწყობა ბრძოლა ამირანიდან,
რომ საქართველოს მიწას დაჰკიდოს
ათი ათასი სემირამიდა.

სხვა ციკლოპები აღნობენ მადნებს,
რომ გააცოცხლონ ბარაქა მკედარი,
და სიღონიდან მოსულ ხომალდებს
ჩაუხენქია ტვირთებით მტკვარი.

აღსდგა! ივესო ყვეთელ ზოდებით
ამოხაპული მაღაროები;
ისევ ჩათახი ჩამოზოდება
სხვა საქართველოს მახარობელი!

თავი IV

ყანავ კახურო, ათქვირებულო
და ყამირებო ყარაიისა,
დახორცებულო იალადებო,
ვაზო თორმეტი ფურის ნაწველო,
დასხმულო ოქროს ბარძიმივითა,
წინანდლის ღვინო დედისრძიანო!

ვეფხის ნაწოლო, ივრის ქალებო,
ბედელში ყრილო პურო ზღვიანო,
მთებო, შირაქის ერბოთ პოხილო,
მზევ, ლეშტერებად შესაგუბარო,
ტყვე, მუხრანისა მუხნარაიანო!

ოქროვ, მცხეთაში გამოწურულო,
და რუსთაველის სიტყვა ძლიერო,
გამოზამთრულო შავო ნახირო,
ასსარგადონის სამავიერო!

ჩემო დვირიტაო და ლექსის დედა!
თქვენი ბარაქის ვარ პატიმარი!
დატაროვებულ სიტყვებს რო ვხვეტავ,
სიტყვა მაქვს თქვენგან ნაპატივარი!

თქვენი დალუპვა კიდევ შორს არი
და კიდევ აღრე თქვენი სიბერე;
მომდგარა რასსა ფარეშოსანი
და საქართველოს დასდგამს ღერძებზე.

დღეს შეებერდით მზეებს მაღრიბუღს,
შეხერაზადას დატრიალებით;
ხვალ დინამიტით დასვინალრებულს
გაგაქენებენ მაგისტრალბი!..

გიორგი ლეონიძე.

ინგლისის ტრად-უნოვნების დელეგაცია

ნოემბრის 30-ს საქართველოს ტერიტორიაზე უფრო შემოდგა ინგლისის ხუთმილიონიანი შეკავშირებული მუშების დელეგაციამ. „ჩვენს მიზანს შეადგენს, განაცხადის ძვირფასმა სტუმრებმა, რათა გავეცნოთ თქვენი ქვეყნის სპეციფიურ ვითარებას და შემდეგ გავაცნოთ ის ჩვენს მუშათა კლასს, რომ იგი აღარ იმყოფებოდეს ათასგვარი ქორების გავლენის ქვეშ“. ინგლისში იმდენს სწერდენ ბურჟუაზიული გაზეთები უკანასკნელი ამბების დროს ქართველი ხალხის ამოყვრებაზე, რომ შე აღარც კი მგონია, თუ კიდევ ქართველ კაცს შეეხებდებოდა ცოცხალს“.

ამსტერდამის პროფკავშირთა გაერთიანების მიზნით, რაც ნამდვილ გულწრფელ ხასიათს ატარებდა. 1914 წლიდან პერსელი ითვლება გენერალურ საპოსო წევრად, სადაც მას უმთავრესი ადგილი უჭირავს ინგლისის პროფ-მოძრაობის მემარცხენე მიმდინარეობაში.

დელეგაციის მეორე წევრი, ჯონ ბრომლეი ითვლება ორთქლმავლების მემარჯნენთა გაერთიანების მდივნად. ეკუთვნის ტრედ-უნოვნების მემარცხენე ფრთას. ტრედ-უნოვნების კონგრესზე დიდ როლს თამაშობდა ინგლის-საბჭოთა ხელშეკრულების გარშემო გამართულ კამათში.

1. ბენ ტილტერ, 2. ჯონ ბრომლეი, 3. ტერნერი, 4. ალბერტ არტურ პერსელი, 5. სმიტი, 6. ფრედ ბრამლი.

უცხადებს ვაზ. „კომუნისტის“ კორესპონდენტს დელეგაციის თავმჯდომარე ალბერტ არტურ პერსელი. დელეგაციაში შედიან ინგლისის პროფკავშირთა იტის საუკეთესო წარმომადგენლები. დელეგაციის თავმჯდომარე პერსელი, გულის კონგრესის ყოფი. თავმჯდომარეა. როგორც პარლამენტის წევრი იგი მხარს უჭერდა ინგლის-საბჭოთა ხელშეკრულების დამტკიცებას. პერსელი, მუშათა პარტიის სხვა ლიდერებზე უფრო თავგამოდებით იბრძოდა, რომ ინგლისის ტრედ უნიონების მოძრაობა გამოეყვანა თანამედროვე მდგომარეობიდან. იგი ყოველთვის მხარს უჭერდა ბრძოლის გაუმჯობესებულ მეთოდებს და ორგანიზაციას. აღსანიშნავია მისი მიღგაწეობა

მიმდინარე წლის იანვარში იგი მეთაურობდა ორთქლმავლების გაერთიანებულ მემარჯნენთა გაფიცვას, რომელთაც არ მიიღეს რეისის გზის მუშათა გაერთიანების მიერ გამოთხოვილი პირობები.

დელეგაციის მესამე წევრი ტერნერი წარმოადგენს უნიონებს, რომელთაც თუმც მეთორხმარისხოვანი წინაშე ეწევა აქვს, მაგრამ, რომელთა დახმარებას არსებითი წინაშე ეწევა აქვს პროფმოძრაობის მთლიანობისთვის.

დელეგაციის ყველაზე მცირეა წევრია—ბენ ტილტერი. პროფმოძრაობაში იგი მუშაობს 80-იან წლებიდან, იყო მონაწილე და ხელმძღვანელი ინგლისის მუშათა კლასის ბრძოლისა ოროცი წლის განმავლობაში. ტომ

მანთან და ბერსონთან ერთად იგი ხელმძღვანელობდა გემებზე მომუშავეთა ისტორიულ ფაფიკის ლონდონში 1889 წ. მისი აღფრთოვანებული მიმართვა გულის კონგრესზე საერთაშორისო გაერთიანების შესახებ, საუკეთესოთ ახასიათებს მას. მიუხედავად მისი სიბერისა, იგი იოლათ ითვისებს თანამედროვე მიმდინარეობათ და აქამდე ითვლება პრაფმოძრაობაში დაუღალავ და ენერჯულ მუშაკად.

დელეგაციის მებუთე წევრია - ჰერბერტ სმიტი, რომელიც მრავალ წლების განმავლობაში მუშაობდა სამთომადნო მუშათა ფედერაციაში, სადაც იგი ასრულებდა თავმჯდომარის მოადგილის მოვალეობას. როცა თავმჯდომარე სმიტიმ თავი დაანება ამ პოსტს, მისი ადგილი სმიტმა დაიკავა. იგი მზურავლე მონაწილეობას იღებდა სამთომადნო მუშების კონფლიქტში, როგორც ომის წინეთ, ისე ომის შემდეგაც. იგი იყო წევრი ტრედ-უნი-

ონების კონგრესის საპარლამენტო კომიტეტისა და ითვლება პარლამენტარიზმის დამცველათ.

ასეთია დელეგაციის შემადგენლობა. მათ დავეყს საქართველოში ოთხი თუ ხუთი დღე და დეკემბრის 4-ს დამით გაეგზავნენ მოსკოვით სამშობლოსაკენ. ეს ვადა საკმაო აღმოჩნდა, რომ დელეგაცია დაარწმუნებული იყოს გეროპაში ბურჟუაზიული პრესის მიერ გავრცელებული ხმების სიყალბეში, ხოლო დელეგაციის თავმჯდომარეს დაეწერა აღფრთოვანებული წერილი: „მას შემდეგ, რაც ბრიტანეთის დელეგაცია მივიდა საქართველოში, იგი გაცილებულია იმითი, თუ საქოთა მუშებს როგორი დიდი ამოცანები შესურლებოთ საქართველოს ეკონომიჭრ და სამეურნეო აღორძინებაში. ვაშა საქართველოს“.

ასეთი კმაყოფილების გრძნობით ვაშორდა საქართველოს დელეგაცია.

ტრად-უნიონების დელეგაციის საპარტოველო უახსნავ

1) The lot of an independent Menshevik Georgia, situated on the shores of the Black Sea, where the interests of the Europ an imperialists clash, and behind it, the hinterland of the Azerbaidjan (Baku) oil field, would be that of a puppet in the hands of the great powers.

2) An " independent " Georgia, as the Mensheviks put it, would soon be a place d' armes for the counterrevolutionary bourgeois or, perhaps, even monarchistic reaction. In a matter of two after the supposed declaration of independence, there would come the first rumours of, say, a wrangel decent, then a real assembling of arms, and a new war with the Soviet Russia, and the whole story over again.

3) The post-war European history shows that there are practically no independent states in Europe except a few great powers.

4) The Mensheviks may be honest people but they are certainly politically short-sighted, and that kind of words are not less dangerous than dishonest adventures.

5) The Soviet regime guarantees better than any other regime the security and peaceful reconstruction of the country and its cultural development. The bourgeois have been distributed but the treacherant majority of the nation as a whole is fully satisfied and wants peace to reconstruct our life on a new economic basis.

6) If the language of the Georgians dominates in the schools and in the administration, if books and papers in their mother-tongue freely appear, if everything is done to protect the national culture of that nation, all talk of suppression of the Georgian nation and the yoke of Moscow is nonsense and the invention of the capitalist enemies of the Soviet Government.

7) The delegation has been nowhere about the destroyed Georgia when the enemies of Soviet Russia are causing the cry. Everywhere a tremendous work is going on to better the economic and intellectual state of the labouring class. ~~The situation is such that...~~

8) The magnificent and stupendous manifestation we witnessed yesterday shows the attachment of the overwhelming majority of the Georgians to the Soviet regime.

A. A. Purcell (Chairman)
Fred Bramley
Ben Ticelett
Hubert Smith
Alan Sutcliffe
Joseph...

Dec 4/1924.

1. დამოუკიდებელი მენშევიკური საქართველო, რომელიც მდებარეობს შავი ზღვის ნაპირებზე, სადაც ერთმანეთს ეჯახებიან ევროპის იმპერიალისტების ინტერესები და რომლის იქით იმყოფება ბაქოს ნავთის წყაროები შეიძლება იყოს მხოლოდ სათამაშო დიდი სახელმწიფოების ხელში.

2. „დამოუკიდებელი“ საქართველო მალე გახდება პოლიტიკურად კონტრ-რევოლუციონური ბურჟუაზიისათვის, ან შეიძლება მონარქიული რეაქციისათვისაც კი. ეთი „დამოუკიდებლობის“ გამოცხადების ორი თვის შემდეგ კი გავრცელებოდა ხმები ვრანგელის დესანტზე ან კიდევ სხვა რაზეზე. შემდეგ კი წამდვილად მოიწყო-

ბოდა საქართველოს ტერიტორიაზე კონტრ-რევოლუციონური არმია და დიფსებოდა ომი საბჭოთა რუსეთთან. საკირო განხედობდა საქართველოს გასაბჭოებისათვის ბრძოლის ხელმეორედ წარმოება.

3. ომის შემდგომი ევროპის ისტორია ამტკიცებს, რომ ევროპაში ნამდვილად არ არსებობენ დამოუკიდებელი სახელმწიფოები, გარდა ევრედწოდებული დიდი სახელმწიფოებისა.

4. მეშვეიცები, შესაძლებელია, პატიოსანი ხალხია, მაგრამ ისინი უტყველად პოლიტიკურად ბენი არიან. ასეთი დამაინებები არა ნაკლები საშოში არიან, ვიდრე უსინდისო ავანტიურისტები.

5. საბჭოთა რეჟიმი ყველაზე უფრო უზრუნველყოფს ქვეყნის დაცვას და მშვიდობიან აღორძინებას, მისი კულტურის განვითარებას. საესებით გასაგებია ქართველი ბურჟუაზიის ვაბორტება, რომელმაც დაქარავე თავისი საკუთრება. ერი მთლიანად საესებით უზრუნველყოფილია და მას სურს მშვიდობიანობა, თავისი ცხოვრების გარდაქმნა ახალ ეკონომიურ საფუძველზე.

6. რაკი ქართულ ენას უკაცია ვაბატონებული მღვთვარობა სკოლებსა და აღმინისტრაციაში, რაკი საქართველოში სამშობლო ენაზე თავისუფლად გამოდიან წი-

ვნები და ვაზეთები, რაკი ყველავერი კეთდება იმისათვის, რათა წინ იქნას წაწული ამ ხალხის ეროვნული კულტურა.—**ყუველავარი ღაპარაკი იმაზე, რომ ქართველი ერი ხლს ღაფავს მოსკოვის უღელქვეშ, წარმოადგენს სისულელეს და გამოვინილია საბჭოთა სახელმწიფოს კაბიჯალისტური მტრების მიერ.**

7. არსად დღელვაცის არ უნახავს „დანგრეული საქართველო“, რახელაც ავროევე გაიძახიან საბჭოთა კევირის მტრები. ყველგან საქართველოში სწარმოებს დიდი მუშაობა მშრომელთა ეკონომიური მღვთვარების და კულტურული ღონის ასამალელებად. ამის დამამტკიცებელია ჩვენს კვლევა-ძიების შედეგები.

8. საუცხოვე და თავისი გრანდოზულობით განსაკევიფრებული დემონსტრაცია, რომლის მოწვეები ჩვენ ეყყავით ვუშნ, ამტკიცებს, რომ ქართველებს უდიდესი უმრავლესობა შეუზარდა საბჭოთა რეჟიმს და აქტიურად უტერს მას მხარა.

პირსელი (თავმჯდომარე), ვრიდ ბრამლი, ბან ტილმბი, ჰერბერტ სმითი, ალან ვინდლი, ჯონ ბროსლი.

4 დეკემბერი, 1924 წ.
სად. ბალაჯარა.

ქვირუხანი თვალღ.

* *

ვაჰ, რა დავკარვე ძვირფასი ღალი, ცხარე ცრემლი მდის, არ შრება თვალღ!

— მაინც ვიცი, აქვსთ. წინად თურმე თუმცე ჰმალავდნენ, მთლად არ კრძალავდნენ. იყვნენ მნახველნიც. ეხლა მარჯულ ხმას არ იღებენ. საშოში არის: წარათმევენ, დაეცემა.

— საკვირველ ამბავს მოვეთხობრებენ განძის შესახებ, ზღაბრულიაო მისი პოვნა, მის თვისებები. ხელთ ჩაჰვარდნითა ძველნი-ძველ დროში.

— ანდერბი აქვსთო, არ შეეღიფენ.

— ნეტავ მიჩვენა ის რალაც ნივთი და გამაგონა მისი ამბავი!

* *

მეტად ვალაობდნენ თვალადანი საერთო უბედურების დროს, როდესაც დაირღვა მოწყობილი ცხოვრება და ნღაგვი გაიტანა გრიჯლად ქანღმა ხელ-მოკლივამ. ჯერ გულს არ იტებდნენ, ახლო ხანში მოვლიდნენ მძღლარ მომავალს. მეგრე ფრთები ჩამოყარეს, როდესაც ნახეს ნიადღავი ეკლემბოდათ, კერა თანდისთან უციფდებოდათ. იმეტდ ნასახი აღელვებულ წყალს ვაატანეს.

ნენღელა ხარჯეს შავი ღღისთვის ვადადებულო, ცვითეს შურასა; დაძრეს, ვაიღეს ოჯახიდან შექენილი თუ შეტანილი. ეღლარ ჰშველოდათ: ზღეა კოვხით იღლედა, ინაჰემოდა; მთლადაც შრებოდა. შემდინარეს წყალი თურმე გამოკლუდა, ამომშრალიყო, ქვა და ქვიშა ვადაჰშლოდა ვამბმარ გულ-მკერდზე.

— ეღლარ მარბობენ თვალადანიც, შურტყევია განსაცღელს ფიცხელს.

— დაოჯავანი კიდე მხნეობს, აბრუს არ იტებს.

— მაინც გული დაჩარგული აქვს, შომშოლის ღანდი ჟუამაშებს შეგრეთლად თვალღებში.

— არა უშვავს რა ძველისძველ ოჯახს: შერჩათ ნაშეჭერი კეთილ ყოფისა; მიიტანენ თვის სიცოცხლეს მამღლარ ღრომინა.

— იქნება მალეც გაუთუნდეთ: კარგი შვილი ჰყავს, ოღონდ დაბრუნდეს ვადაკარგულთ.

— მაინც რა უშავთ? უჟანასკნელ ვასაქირში ვანძს ვაიღებენ, წინათავან ნაანდერძვე იმ ფას მძიმე ქვას. სხვამ იფიქროს და იღარღოს, თორმე ისინი.....

— საიღად იცი, რომ აქვსთ სახლში საძველო ნივთი? მითქმა ბეგრია, მის მნახველი არავინა სჩანს.

ძველისძველი იყო თვალადანთ გვარი, უწინდელ ისტორიაში ჩამშული. სავეარეულო გუჯრები ბეგრს კარგს მოუთხობრდნენ, ხან უჯგროსაც წარმოიტყოფდნენ. მათ ციხე-დარბაზს წერილობით საბუთ ვარეშეც ბეგრი ამბავი დასტრიალებდა. ეჰ, ამითი ძალიანაც არ ირჩეოდა მათი სახლი სხვა ოჯახებიდან: ყველა კერას ახვევია თავისე-ბური თხობებში. ერთი თქმა კი მეტად ვანსვავდებოდა: ნივთიერი ნიშნაც ახლად მას, ისე რომ შეთხზილი არ იყო, სინამდვილის იერი ჰქონდა.

ეს ნამდვილად მომხდარი არაკი შეეხებოდა იმ ნივთს, მათ ოჯახში რომ ინახებოდა უწინდელ დროდან. აღსწერდნენ კოლონო, რომელშიაც დაკარბული ჰქონდათ: ვერცხლის ტარგუცი ყუთის თავზე ამომუშტული ხარის ტანინაი კაცი წვეროსანი; ყუთს ფეხები ღომისა ჰქონდა. ისიც ებმნათ, როგორ იყო განძი მოპოვებული: ერთხელ საშინელ წარღვნას ვაბღეკა ეს სოველი.

ორივე ხევი მოვარდნილიყო, ბროლაური და ქივჭავი. ისი ავსებულეყენენ ნიაღვრით, რომ შერითებულეყენენ, დაეფარნათ სოფელი. არემარე თან მოჰქონდაო. მთელ-მთელ ხეებს ჩინხზვარივით ატრიალებდაო. სახლები დაენ-გრია, ბალ-მინდორი გადაერეცხა; ყველაფერი გაენადგურებინა, დაელუპა. თვალდაანთ სასახლე მაინც გაჰმა-გრებოყო: მაღლობზედა სდგას და მკვიდრი გალაგანი არტყია. ღვარს მოვგოჯენა მთელი გორაკი, გადმოვგრია; ამოქინა უწინდელი შენობები თუ აკლდამები. წყალი რომ ჩამომჯდარიყო, მათ წინაპარს ნანგრევებში ეპოვნა ის ძვირფასი თვალცი. ვანში დაეკრძალა ლუსკუმაში და ანდრძი დადედა, არას დროს არ გამოეწირნათ ის საგ-ვარეულოსათვის.

„ზინოვიევის წერილის“—ნამდვილი ავტორი მისტერ ტრე-ბინ—ლინკოლინი. დიდი გაიჭვრა, გვრმანდლებს ჯაშუში ამერიკაში, იტალიის კონტრ-დახვერვის წვერი.

— მაინც არ გაეხნათ ყუთი, არ ეჩვენებინათ?
— არა! იშვიათ შემთხვევაში შეიძლებაო ახდა: უტ-ხოს თვალს ვერ იტანსო.
სხვებიც ამგვარ რასმე იტყოდნენ. ნამდვილი არა-ვინ იყოდა. იმასაც ამბობდნენ, არაფერი არ არის იმ კოლოფში, მოსაჩვენებლად უზნობნო: აისითანა ეტყეებს საბოლოოდ მაინც უარყოფდნენ:
— რა სარგებელი აქვსთ, ხმები ავრცელონ?
უსათუოდ სინამდვილე იჩენება ეგ თქმ!
— გაიგებთ მართალს! არა არს დაფარული, რომელ არა გამოეხადლდს.

* *

ორი ძმა ტრიალებდა თვალადაანთ ოჯახში ერთმან-ნეთის მომდევნონი. იმედანი მომავალი ჰქონდა იმთ სახლს. ატხილმა იმმა ორივე ვეჟკაცი გაიტაკა: ერთს ხელშეიფის მოთხოვნილებამ უწია, მეორე თითონ ჩაება ხივთში: ბალობობიდანვე დანა-ხანჯალზე იუჭრებოდა და ახლა მსოფლიო იმიანოზისას გული აღარ დაუღდა შინ; გადაიკარგა.

ქულებს შემოსავლიანი საქმისა არა ესმოდათ რა, სხეც აღარავინ რასმე უჯერებდა და სახლი იძულებული შეიქმნა დაგროვლ მარაგს დაწნობოდა. დერიტა დაად-ნო მარადმა ხარჯვამ და როცა ცხოვრება აირია, კერას შემოფეხქენა ყოველივე, რაც რამ-ეხადა. ნიადაგიც—ფერხთ ქვეშიდან გამოაცალეს. ციე ქვაზედ დარჩენ ოჯა-ხის შვილინი.

ითმინეს. ელოდნენ სახლის ვეჟკაცებს. მათვან ამბა-ვი არ მოდიოდა. უბედურობას უფედობა თან მოჰყვებოდა: მოვიდა ხმა, უმცროსი ვაჟი დალუქულია. უფროსისაგან ცნობა რამ სულ არა სჩანდა. ომს მოჰყვა ზედ აღრეულობა, რყევას დანგრევა. და დაგლახაკდნენ დიდებულნიც, კიდევ დაიმშენ. ის და იყო, საუთოთი ქვერი ეფარათ. ხსნა არსით სჩანდა. აფხვერის სკუთი ქარს მოსდგომოდათ. იმედათ მხოლოდ ის შერჩენოდათ, თვალნი ძვირფასი. წიფითელი ოქრო შავი დისტათვის. ეჰ, დასდგომოდათ დლე იგი ბნელი. აწ უნდა გატყდეს წინაპართ სიტყვა: შეეხოს ხელი იმ განძეულსა.

— დელი, სათოვლედ მიიღრუბლა, საცაა ჩამოჰპარ-დნის, ჩვენ კი შეშა არ მოგვეყვება.
— აღარც უქვილი გვაქვს, არც რამ მარცვლი. რა მოვავაგრო, როგორ ვაღდურჩეთ?! ვაჰ, ჩემო ბიჭო! უნდა აქ მყავანდეს, რომ გააქაროს ეს ვაჭირები!
— მიღრად ვცხოვროვოდი, ვერვინა გვეჯობდა.
— ჩვენი ოჯახი პირველობდა მთლად ამ მხარეში.

მამული გეჰონდა დიდებულთ. მამა თქვენი მარჯვე იყო, ხელხვაიანი და ოჯახი დაგვეტვირთა მრავალ სიკეთით.

— რაც გეჰონდა სახლში, მთლად გავგეტაცეს, გავ-ვანახავს. გაეჭივებამ გააფა დიდი, პატარა. დავგებრიყვეს შუაქაქონი, ორჯელ გავგეტარცევს. რა გვეშველუბა?
— თუ ვალიყო არ წაუსლიყო, სახლს მფარველდ ეყოლებოდა.

— მეც ვეხვეწე, არ დიშალო. ვაჰ, რომ ვეღარ და-გვიბრუნდებ!
— აღსართანი და გვეყავს იმედად. თუ მშვიდობით ჩამოგვივიდა, მალე შესძლებს ჩვენს გადარჩენას: ჰპარია-ნია და გამჰრიახი.

* *

ბუნებაც ჯიბრს უწევდა გასაწყლებულებს: ჩამოწვა აღრეული ზამთარი. ჯერ ხეს ფთოთილი არ გასცვიწნოდა, რომ ჩამობარდნა, აღარც გადილი. გაეფუნაგა ბუნების სითბო.

და დაუღდათ თვალადაანთ წამების დღენი. ნაჩვევი იყენენ მიდიღრულად ყოფას: ჩაცქას თუ სითბოს, ნოყიე-რად კვებას. მოესპოთ ეხლა სახსარი ყოფის, გამოეჭურათ ყოვლი სიჩინტე.

— კაცო, ხოდაბუნები ჩენია, მამა-პაპეული და რას გვედავებ?! დაგვიუწე უვაქსკოდ და დავგებრიყვე?
— ჩუმად! კი არ გედავები, ჩამოსართმევედ მოვედი: მორჩილება კანონს!

და შეჰყურებდა მიმავალ დოვლათს განცვიფრებულთ.
— მამო, კაცო, რითლა ვიცხოვროთ?
— გეყოფათ ისიცი, რაც იპარპაშეთი. აწ მშრომელს მიწა! მიწა, პერი, ტყე და წყალი საზოვადია.

— რლა ექიმოდათ?! კანონით მოჭრილი თავი არ ეტკინებო. ახლა აღრეულობის ეამს წესს გარეშე მყოფ-ნიც გამპოვლდნენ და....

— დედიჯან, შეგე ჩვენს ბუხარს. ბოროტად გვიმ-ზერს პირდაღრენილი. თითონ გვიბერავს, ყინვას ამრავ-ლებს.

— კეთილი იყო უწინ ჩვენთვის და გვაამებდა.
— ეს მაშინ, როცა შიგ ცეცხლი ენთო.
— ზაფხულშივე ჩამოგვიტანდნენ ზენხელს. მძაფრ ზამთარსაც არად ვიმჩნევოდი.
— შეშა შვის სხივები თუ არის შენივთებული; მნა-თობის სითბო და სინათლე ცეცხლად დაღდადებს.
— არ ვფასებდით. ახ, ეხლა მოგვცა:
ყინვა, სიტყვლე, შიმშილის თმენა. უმცროსები

ზაგალულ-ფაშა—გეგბიტის პირველი-მინისტრი. თავი გაანება მთავრობას კონფლიქტის გამო.

შემპირდნენ დიდებს, გვიშველიანო. გამოპოვოდათ მათ დიდრონიებს ძალა ქმედობის.

- სჯობხარ, სიკვდილო, ამგვარ სიცოცხლეს!
- უღეთოდ სული არვის ამოსდის, მანამდისინ კი.... ათვალიერებდნენ, კიდევ ხომ არაფერი დარჩენილო კარზედ ვასტანი, საზრდოდ საქვეყნი.
- დღეი, ამოვიღოთ ნატერის თვალი და გავიტანიოთ.

— გავყიდოთ, შვილო! როგორა ვქნათ, რომ არ გავკვირო, თუ შეგეამჩნის, გამოგტყვებენ. იციან რომ გვაქვს, თანაც ეკვობენ. თვალი უჭირავთ.

— რომ ვერ შეესძლოთ იმის დაფარვა?!

გონების თვალთ მიმოვალებდნენ; მსურდათ, ეპოვნათ ვინმე ისეთი, რომ შესძლებოდათ მიპნობოდნენ ამ გასაქპროსი.

— არ ვიცი ღმერთმანი ვის უჩვენო, თვალს მოსკურის მხახველს. გამოგვიწრავენ, ან ფასს უფასოს გადმოგვივადებენ. სხვა გზა მაინც არ მოიძევა: ვაჭირვებამ სახრინავზედ დაგაკაყენა.

- აღარ შემიძლიან მოთმენა, ვიწყო ყინეთია.
- ამოვიღოთ, თუ გავწყუდებით, რისთვისაა გვიინდა?!
- მაშ გამოვიტან, მინამ ლამეა. შეიძლება, დღე მოგვასწრონ და გავაქვეყნონ.

გვიად დედაკაცი მერო თაახში; ეწვალა; ამოილო სამალავიანდა. გააღეს ყუთი, შემოსცინა ქვამ მშვენიერმა. კარგა დიდი იყო, ადამიანის თვალივით მოყვანილო.: თითქო მოსჩანდა გუგა, კაკალი, თითონ ბაია. შუაში, ამალვებულ ადვილას, მუქი ტისფერი დასცემდა ოღანე წამწვანო, დაშვებულგზში მკრთალდებოდა, მკრალ სინათლედ იფანტებოდა. მთელი თვალი ანათებდა მოძრავ ნათელით. თუ ლალაპებდა ცეცხლის ალი შიგ მომწყვედეთლი. ენთო სანთელი. შანდლის პირად დაწვეული იღვენთებოდა. კიდევ მიხარწნა. მოიფინა ხშირი ბინდი, შენივთებული კუთხეები ბნელმა მოიცვა. დაუდგრომელ არჩილთ სიმრავლე, ძვირფასი თვალი თანისთანად

ფხიზლდებოდა, განათლებოდა. ბუნჯგალ-ბუნჯგალ სხივთ ჰვანტავდა, მიმოისროდა. ხუნჯუნებდა ნაწერწკალში, მზიარულობდა.

- რა კარგი არის!
  - დახე, იღვიძებს, მიმოიძერის, გვათვალიერებს!
  - რას ამბობ, ქალო! როგორ შემაკრთ!
- იწვის სანთელი. მდნარი ქონი შემთავდა ჩაწვეულ პატრუქს. ლამის მთელ დარბაზს მოეფინოს მღელვარე ბნელი. თვალი უფრო აელვარდა ცოცხალ სინათლით. დაიწია მნათობ განძმა ბნელ კუთხისკენ. მის გარშემო წრე მოერტყა სახედ ქალისა. მოიხაზა ხატებაც ტანის. აქოჩრილი თმათა ტვერნი ვადმომფერდნენ. მშვილდებად წარბნი. შამხ წამწვანო ლაწეთ დაფენილი. გაპობილ ბაგეთ უაღერსებდ კბილთა ციაცე.
- ჰხედავ იმ სახეს?
  - ხედავ, მეშინის!
  - რა ლამაზია!
  - ავერ, ბრუნდება!
  - არა? მიფრინავს.
- ირხეოდა ორიოდ წუთს იგი აჩრდილი და ნელნელა გაიფანტა, გაუჩინარდა.

ამ ამბავმა ისე იმოქმედა დიასახლისზედ რომ კიდევ რამდენიმე ხანი დაამყოფა განძი თავის სახლში. როდამდისინ? ვაჭირება მოუთმენელი, სახსარი კი ერთად ერთი, ის ძვირფასი ქვა. გზა აღარ იყო, უნდა გადღებდა ნაბიჯი ძნელი. განძის ვატანა ბაზარში ვერ გაებდნა. სხვა გზას იკვლევდა. კიდევ მიაგნო!

ნაცნობთა შორის ბუკა უფრო სანდოდ ეჩვენა, ამ საქმისათვის გამოსადეგად. ძველი კაცი განათლებული. დრო მოექანა. განდევგილად გასულიყო განმარტოვებით. მეგობრობდა მეცნიერებას: მით ერთობდა თავს. ჰმენოდა მას განძის ამბავი და უხაროდა, რომ ჰნახავდა ქვას თავის თვალით. მოუტანეს. დააკვირდა. სირჯავდა და ვერ ძღებოდა თვალიერებით.

- ძლიერ კარგი ჰქმენ, ვაჭარს ვისმე არ აჩვენე და მოიტანე. იშეთათია! ბეჭი არ არის ამისთანა თვალი ძვირფასი.
- რა ქვა არის ეს?
- ძნელი არის გადაწყვეტით თქმა. თითქო უფრო ბივილიობის ჰვავს. მაგრამ ესე თვისებური! მეტად ძვირად საშოვნელია.
- მაშ ბევრს მომცემენ!
- ვინ იცის ევა?!

თქვენი ნივთი სხვა მხრივ არის შესანიშნავი: ამის შენობა მეტალა ჰვავს ცოცხალი თვალის აკაპულობას. აბა ჩამხედ! უთხრა კაცმა.

- და ჩაუყენა მდიდებელი რალაცა შუშა.
  - თითქო თვალია, კაცის თვალი გაქვავებული!
  - იქნება მართლა ადამიანის თვალაც იყოს ეს.
  - როგორ შეიძლება, გეთაყვა?!
- შესაძლო არის! დასტანებია მთელ ზუნებას მქმედო ძალა სამარადისო. შემოქმედება უთავებელი. წუთით, საათით, დღით თუ წლითი მეორედება მისი ქმნილება. ერთი წყობა რომ იშლებება, ჰკნება თუ მხება, დასტანის სხვა იბადება ახალახალი. შემოქმედების მპრუნვე ბორ-

ბალზედ ერთი რიგი ისახება, აეკრდება და იფურჩქნება; სხვა მეორე ხანდაზმული ინრწნება-იშლება. და ეს მარადის, დაუცხრომელად.

-- მართალს ბრძანებ!

ამ უღვევლ წარმოშობას და მოსპობას, სიკვდილ-სიცოცხლეს საკუთარი ჰაზრი სტანავს უტვალბეული.

-- რა ჰაზრი არის?

დღის შემოქმედს თვის არსებაში ყოველ ქმნილების სამარალო სახეები ახატული აქვს. სრულნი არიან ის ალაღობნი, უხანჯონი, უნაკულონი, უტვალბელ სიმშვენიერით სავსებით მკულნი. ბუნებაში ხორკს ისხავენ ის სახეები, მთელი სამყარო იმ ხატებებს ანხორციელებს. მაგრამ მძიმეა, ბნელი არის ნივთიერება და როდი იტევს იმ უებრო პირველსახებს, უნაკულოდ ვერ ჩამოპნაქვთებს. და შემოქმედი უარსა ჰყოფს იმ უსრულო თვის ქმნილებას, ვანეშორება. მომსპობი ძალა ეუფლება უარყოფითა. სცელავს სიკვდილი არსებათა წყობას წყობაზედ და მით გზას უხსნის ახალ-ახალ მათზედ უქეთესთ.

-- განა თანდისთან არსებობა უქეთე...

-- იარსებებს ეს მოსპობა დაუცხრომელი, სანამ ისე ჰაერვინად შეიქნება ნივთიერება, რომ ძალს შეიმოსს უტვალბლად წარმოშობის პირველსახენი. მხოლოდ მაშინ მოიპობა დაშლა, სიკვდილი და გამეფდება სანეტარი არსებობა უტველ-უბრწენი.

-- ჰოი?!

-- სწორედ!

-- იქნება მართალიც იყოს ევ შენი სიტყვა, მაგრამ ვერ მივმხდარავარ, რა კავშირი აქვს შენს მსჯელობას ამ ჩვენ ნივთთან.

-- ეხლავე!

მინც ათასში ერთხელ შემოქმედება ისეთი უნაკლო გამოდის და მშვენიერი, რომ თითქმის მთელის სისრულით განახორციელებს თავის ზესახეს. იგი ქმნილება დასაშლელად თვით შემოქმედს დაენანება და განაშორებს მისგან ბრწინილებს, გააქეავენს და ინახავს უღვევლ წლობით, მინამ...

-- შენა გვონია...

დარწმუნებული ვარ, ეს ძვირფასი თვალი ოდესმე ცოცხალი იყო. გაჯავებულშიც შენახულია ცნობის ნსახი, სიცოცხლის ნეშტი.

-- მაგას რას ბრძანებ? ადამიანის თვალი არის ძვირფას ქვად ქმნილი?

-- ნამდვილ! ჰე, დააკვირდი! უთხრა მიხეტემა.

და ისე დაეყნა თვალი, რომ ლამპრის შუქი ალმაკრად ათამაშდა მისში. გამომეტყველდა და აღიფხრო ქეაში სიცოცხლე.

-- იცი, ბატონო, ამ ძვირფასმა ქვამ იციის ავადმყოფობა, კარგად გახდომა; სიხარული და სიმძიმელი. ხან კრიატდება, ელვასა ჰკარავას, ცეცხლი უჭრება; ხან ალელდება, ლალაბდება, მასში ალი მზიარულად ათამაშდება.

-- შეიძლება ამ ნივთის მიხედვით ადამიანმა ფიქრთა არეში აღადგინოს იგი სახე, რომელს ოდესმე ამშვენიერად ეს ტურფა თვალნი. ძნელი კი იქნება; მას აქათ, რაც მას უარსებნია ქვეყანაზედ, ვინ იციის, რამდენი საუქუნე არის გასული.

-- საკვირველია! მაგრამ იქნება მართალიც იყოს შენი თქმა საარაკო, სიტყვა დედაკაცმა.

და უამბო ის ჩვენება, რომელი განიცადა მან, როდესაც თვლის გარშაში მოიხაზა მთელი ალაღმა მშვენიერი აარსებისა, როგორც რამ ნივთიერი არილი.

-- გარდასრული არებუის სახე ვანეცხვებნია! ქმნილებათა შესახებ ჩემს მოსაზრებას ადასტურებენ ეს თვალი და ის ჩვენება.

ამ ლაპარაკში რომ იყენენ, თვალი თანდათან გაბრწყინდა, სიცოცხლე ათამაშდა მისში. თითქო იძირდა ქვის შუაგული, იხედებოდა. სხივთა კრიომაში სიხარული იხატებოდა. შეკრთნენ ორნივე. ბექამ მინც არ შეიმინა

-- გახარებს რასმე განძი ძვირფასი!

-- მართლა, გენაცვა?!

-- არ შეიძლება ვაჭრის ხელში ამის ჩაგდება!

ნება არ მისცა, ბაზარში გაეტანა თვალი: სამუშეუმი განძად დასახა. აღუთქვა შუამდგომლობა. მინამ საქმეს მოაწყობდა, ხელი მოუწავლა გაჭრებულს.

-- ინებე! განძის ფასს რომ აიღებ, მაშინ დამიბრუნებ. შეგატყობინებ, როცა დრო იქნება. განიჯავანე, მოგირგდებათ.

-- შენი იმედი ნუ მოგვიშალოს!

საქმო ფული ათხოვა; ეყოფოდათ, მინამ გაპყინდენ. გულს ეფონა მანდილოსანს. იმან უფრო გამაზნევა, ბექამ რომ უთხრა, ძვირფასი თვალის აბრწყინება სასიხარულო რასმე გეტყვისო.

-- ფულს რომ გაიღებენ, შეგატყობინებ და მოიტან ნივთს.

კიდევ ცოტა ხანი და ეს განძიც ისევე გაიყიდებოდა, როგორც მთელი სხვა ქონება ვასცდა თვალდადანთ სახლს. მხოლოდ იმან შეუშალა გაყიდვას ხელი, წერილი რომ მოუვიდა აღსართანისგან:

-- მალე ჩამოვალ, ჩემს ახალ სულსაც თან ჩამოვიყვან. ძალიან მოგეწონებთ, სწერდა დაკარგული.

წიგნი ცალიერი არ იყო: ფული მოეშველებინა. ახლისათვის.

-- აი რა სასიხარულოს მეუბნებოდა თვალი ძვირფასი, წარსტევა დედაკაცმა.

და ნახა განძი, მოუფლერას.

-- ეს ნივთი თილისმა ჩვენ ოჯახისთვის: ბოლოს მინც სიკეთის მოტანა იცის. რაც უნდა გაჭრებებაში ჩავარდეს კერა, მისი კარზედ გატანა ჰაზრადაც არ უნდა მოუვიდეს ჩვენს გვარს!

-- ოღონდა! როგორ შეიძლება თუნდ უკიდურეს ყოფაში, სახლის კეთილსმყოფე გაიყვანო და გაპყიდო? ცოცხალია ევ, მარწმობიარე.

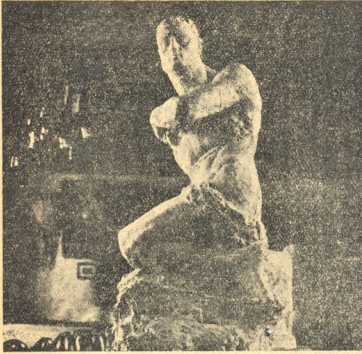
დაენანათ, რომ ვერ შესძლეს განძის შექენა. რალა გაეწყობოდა? დედაკაცი წელში იყო გამართული და ნივთის კარზედ გატანა კი არა, იმასა ცდილობდა, სახლში შეეტანა და შეეცნა დაცილი თარო, კიდობანი თუ კარადები.

განძად სახლში ფეჭილი, ცხობი, მარკულეულობა. აგიჯავხა ბუხარში ცეცხლი. ჩიიც-დაიხურეს, ტიტველა დამალეს. გზისკენ ეჭრათ თვალი მხოლოდინად ვარდაქმნილობა.

-- რაზედ ვაკვირი! როგორ და შეგებდავდი თვალებში ჩემს ვაქს.

ქართულ მხატვართა გამოცენა

ი. პატარიძე—მეშა—შრომის კომისარიატის შეკვეთა.

ვ. სიღომინ ერისთავი—მეგდარი ბუნება.

შვილის ამბავი რომ უხაროდა დაკარგულად ნაგუ-
ლებისა, მის სიხარულს ის უფრო აძლიერებდა, რომ გამ-
თავნებელი უბრუნდებოდა იგი: რძალს მოჰკვრდა და
მერე რა რძალს! მშვენიერია, ესეთს ქალს მანდ მეორეს
ვერ იპოვოი. ფულცი ბლომად ეშოინა. ეტყობოდა გამო-
ნაგზანეს, წერილის კილოს.

—გმაღლო ჩემს წილ ღმერთს! ერთი შვილი წა-
მართვა უბედურობამ, უკანასკნელ გასაქირში გამოგვატარა,
მიწად დაგვხარა; ბოლოს მაინც პირი იბრუნა ჩვენსკენ
ნათელი.

—ისიც ძალიან სასიხარულოა, რომ ცხრა მთას
იქით გადაკარგულს უცხო თესლი არ შეხვედრია, ქართ-
ველ ოჯახიდანვე გამოუყვანია ქალი, იმ მხარეს მიყო-
ლილ სახლობიდან.

—იმას რალას იწერება, ისეთი მშვენიერი თვალები
აქვს, როგორც ის საგვარეულო ქვაო ძვირფასი?

—რა ვიცი! ალბათ შეეყვარებულა და ჰკონია, რაც
ქვეყანაზედ სიმშვენიერია, ყველა იმ ქალს შეუკრებია.

და ელოდნენ მოუთმენლად, გზას გასცქეროდნენ;
საითი დღით ეჩვენებოდათ, დღე მთლიან კვირად. ჰკოვა
მათმა მოლოდინმაც თვის დასასრული: მაშინ მოგრიალდა
ეტლი, როცა ლოდინათ ილაჯწასულნი შინ შეუყვლი-
ყენენ, კარში აღარაიენ ჰკაუნებდა. მინამ შვილს გადაე-
ხევიდა, რძალს მიამბურა მზეგრავი თვალი. რომ ამართა
მის წინაშე სხივის ნაკვეთი საროს მავგარი, გულს ყვაი-
ლი გარდენინა ბედნიერ ღედას.

— შვილო, ალსართან!

სიხარულს ტირილი. ცრემლით მორწყული სახე
მღიმარე. მელო წელს მოსკდომოდა რძალს, თვალებში
შეკურებდა მის სიტურფით მიტაცებული. რაც უფრო
ავიკრდებოდა დედა, მით უფრო მეტი განცივებდა ეხა-
ტებოდა:

—სწორედ ის არის, რომ მომველინა! ესე მზგავსე-
ბა ჩვენებისა და ხორციელის! თვალები ხომ ჩვენს განძს
მიუთავს!

თანადთან რწმუნდებოდა ამ მზგავსებაში. როცა
ქალი თმაგაშლილი ნახა, ველარ მოითმანა, წამოიძახა:
—მინახავარ მე შენ გიცნობდი.
—რძალი შეერთა ამნარი თქმაზედ, გაიფიქრა:
—სად შეგხედებოდი, როგორ მნახავდა?! ბალო-
ბის აქით აღარ ვყოფილვარ საქართველოში და.....

უამბო მანდილოსანმა, რა გასაქირი დაატყდა თავს,
როცა დაასკვნეს გაეციდნათ იგი საუნჯე და როგორ
ეჩვენა ცხად არდილად მზეთუნახავი.

- ამოიღე იგი თვალი, ნესტანაც ნახოს.
- შევიდა დედა ოთახში. დაუწყო გადმოლაგება.
- ვანა სიკერში არა გვაქვს შენახული?
- არა! საშოში იყო და დავმალე.
- ამოდ! მტაცებელი გათქმევივებდნენ.
- ვერა! სულდგმულად ვხადი და არ გაეცემდი.
- დაუწყეს სინჯვა.
- ამისთანა თვალნი ესხდნენ იმ მოჩვენებას.
- ქალი გაჰკვირდა:
- ამისთანა თვალი არ შეხვედრია, თუმცა ბეგრი
სხვადასხვა გამოსინჯა. თითქო მართლა ცოცხალიაო.
- მაშ შენს თვალებს არ მოგაგონებს?
- ქალი განცივებდა: მის თვალებს ნახჩი იყო და
ნაირობა!

— კარგად აღარ მახსოვდა განძი. დიდი მზგავსება
ამ თვალითა შორის, წარპოსთქვა დათქივებულმა აღ-
სართან.

ძვირფას თვალს სიკოცხლე დაეტყო: სხივონობდა,
ქალისაკენ აფრქვევდა ნათელს. ციკლ-პრიალი. ნაბერწ-
კალთ ბურჯგლებს მიმოზნევდა. გააცრიარა მის ბჭყური-
ალმა ლამპრის სინათლე. ნახო შირალი ფოთოლოთა რხევის.
დაეცმა მთელ დარბაზში ყვაილთ სუნნელი. გაბრწყინდა
თვალი ელგასავით და უტებ ჩაქრა.

ძვირფასი თვალი ჩამწვარიყო ჩანავლებული.
ჯახილ ბარნოვი.

მათრახის კანაზვილი.

მოკმედეგა მორკა

ბუხრის წინ ბატონის სასახლეში

I.

ბატონი და მოურავი

ბატონი.

მიოწი ახლოს, ჩემო ჯანდო...

ახალგაზრდებში, დაე, თავი იქ შეიქციონ,

ჩვენ აქ გადაკრათ სანაქებო ოცი წლის ღვინო!

თან გადავწინვჯით ეს წყეული სიგელ-გუჯრები...

ჩვენს ხელში არის... მოსვენებას ვეღარ დაგვიბრთობს!

ჯანდო. ვეღარ დაგვიბრთობს!

ბატონი არ შეანძრო!

დღეს შენთან მინდა, მოურავო, ტკბილის საუბრით

დრო გავატარო...

ახალგაზრდები ძღვევიან იქ ღვინს და ზვიმს...

მოხუცებულებს გვიჩვენია მარტოკა ყოფნა.

ჯანდო.

ღვინის დასახმელად ემზადება

ნება მიბოძე...

ბატონი.

აბა, დაახსი! მიოწი ახლოს!

ეს სადღეგრძელო იყოს შენი...

ჯანდო. აუწყებინებს

ბატონო ჩემო! მავატიეთ...

ეებღავე ბძანებულს ვაუფთამამდე!

დღეგრძელო იყოს ჩვენი ბატონი,

მისი უფლება განაძლიეროს!

მარად ჟამს ფლობდე ჰერეთის მხარეს!

ბატონი.

შენი ამავე დაუფიწყარი იქნება ჩემთვის.

მიბოძებია ორი სოფელი საუფეთესო ადგილ-მამულით.

შენ უნდა იყო უპირველესი აქ მემამულე.

ჯანდო.

ჩემი მადლობა უმდაბლესი, დიდო ბატონო!

გვლები თუ ასეთს ბედნიერებას შეესწრებოდა,

ეს მხოლოდ თქვენი წყალობა არის.

თქვენ რჩეული ხარო.

ბატონი.

ღიას რჩეული!

მეტომაც არის უნდა ვმართვიდე მდბაბლას მოდგმას!

ჩემი სისხლი და იმათი სისხლი სხვადასხვაა არის.

ხომ ასე არის:

ჯანდო.

ასე თვით გამჩენს უნებებია!

ბატონი.

არა თუ მარტო მდბაბლას მოდგმას

აქ ამ მხარეში, არამედ ყველგან მთელს ქვეყნის ზურგზე

მე უნდა ფვლობდე, ჩემი იყოს ხელისუფლება!

მოხუცმა ღმერთმა წესად დაგივილო:

პირუტყვებით იმათ უნდა უფლები სწიონ;

მხოლოდ შრომისთვის არის გლეხი გამოსადეგი.

უნებისყოფა, ცრუმორწმუნე, მონა უეცი!

და მასთან მხალი, როცა ძალას პირში უჭერებს!

დაე, სიმართლე თუნდაც იყოს იმათ მხარეზე,

რათა სიმართლე? სიმართლეა ძალი უფლებმა!

ხიშტი და ტყვი!

თუნდაც უფლებმა აღუდგინო სიგელ-გუჯრების,

ყველას მოიცავს სიზარმაცე და მოღუნება!

იმას იზრახენ, ვისაც როგორ ეპრაინება,

უნდათ კანონი! კანონს კი სკედს ფოლადის ხელი!

და თუ დამპირდა ძალის ხმარება,

— მოვიხმარო, ვარ მე მოვალე!

და თუ შეიქმნეს სასარგებლოდ თვით სიციბერეც,

მოგვეშველება ჩვენი სიბრძნე, გონიერება.

ჯანდო.

ჩემს ტვირთებს ბაწყინავლება თქვენი აფასებას.

მეზიზღებიან, მაგრამ საქმე თუ კი მოითხოვს,

მზად ვარ გავეყო ფეხთუნიანზე, ბაგე ვუკოცნო!

ბატონი. კიქს მიუხლის.

შენგნით, ძვირფასო მოურავო, კმაყოფილი ვარ!

მაგრამ მოხევენა და ამბორი ისეთის ძალით,

რომ ამტვრეოდეს ტანში ძვლები და ბედს სწყველიდეს.

კიქს ასწვეს

აზრსა და ძალას გაუმარჯოს! სიმართლე... ხა-ხა!

დაე, სიმართლე ბნელ ციხეში ჯდომით ამოლპეს!

ჯანდო. ხითითებს

ღიას ციხეში! სულყველანი ციხეში სხედან!

ბატონი.

მართლა ყველანი? არვინ გავტეცა!

ჯანდო.

ვინ გამეტეცა?! სუყველანი ჩემს ხელთ არიან!

ბერი ელიზბარ მეამბოხე—მათი მედროშე...

მათი გმირი, მსაჯულეტი, დიდი, პატარა!

ჰო ჰოო! თანღია! თუმცა იგი არაფერს ამბობს,

მაგრამ ყველაზე საშიშარი მტერია ჩვენთვის.

ბატონი. ჩათხოზილი ჰმ! ჰმ! თანღია! მაგაზე შემდეგ!

აბა, გავწინვჯით ქალადლები!

სიგლებს აწვიდს. ბატონი ათვალერებს. უზარია

აი ესენი! აი, ეს... ეს! ჩვენ ძილს გვეფრთხობდა.

ხა! ხა! უფლებმა! ხელშეუხებლობა.. ხა! ხა! ხა!

ერთს გადაისერის, მეორეს სტაცებს.

„შეწვევინთა ღვთისათა ჩვენ დავითიანის...“

ხა, ხა, ხა, ხა! „მულობელი ალაროდიის...“ ხა! ხა! ხა!

ხმას იცვლის

ღვთისა შეწვევით მათ შეეძლოთ სიტყვა მიეცათ,

მაგრამ იმავე ღვთის შეწვევით მას ვანადგურებ..

ცეცხლში სუყველა...

ცეცხლში შეყრას აპირობს. უცბად შეივრდება.

რომ ვერა ნახონ სიგლები ცეცხლში დამწვარი,

იმედს და ბოღვას მათში ბოლო არ მოელება.

ვითომც ვინახავ, ვერ გავბედე ხელის შესება...!

ამიტომ, დარჩეს. . . იმათ თვალწინ...

მაგიდაზე აწვიდს: „შემოღის ბაბული გადაკრულ სტუმრების ასლანის

და ფრიონის თანხლებით.“

2.

ივინივე. სტუმრები და ბაბული.

ბაბული.

რაცხან უჩემოთ გიცხოვრია, გადარჩეულხარ
საუბრისცემას, მამობილო, სტუმრებისადმი!
სუფრიდან ასე გამოქცევა... და მერე რისთვის?...
რალაც ქუჭუკან ქალღღერების გულისთვის ხა, ხა.
ასლან.

ემაყოფილი ალბად ბრძანდებით...

ფრიდონ.

უშეველია ემაყოფილი! დამშვიდებული!
ბაბული, თქვენც ხომ ამ აზრის ხართ, მაქვს წინადგარძნობა!

ბატონი.

მსურს იმათ თვალწინ ცეცხლში ჩაყარო,
რომ ძირიანად აღმოვეფხვა ხალხში
მცირე იმედის თვით ნასახიც კი.

ბაბული.

ხალხის იმედი მხოლოდ ეს იყო,
სხვა არაფერი?

ბატონი.

არაფერი!

ფრიდონ. ათვალთვრებს სიგელებს.

მერე გგონიათ, ყველა სიგელი თქვენს ხელში არის?
ამითვე უფრო საბუთიანი არ ვადამაღვს?

ბატონი.

რამ? რას ამბობ? ჯანდო! არ გემის?

ჯანდო.

არა მგონია! არც შეიძლება!

დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ, ყველა აქ არის!
ასეთს საუნჯეს ჩვენი ხალხი არ ანაწილებს.

თქვენ რომ გენახოთ მათი სასოწარკვეთილებმა,
როცა ვაღმობგვცა დედაბერმა, დარწმუნდებოდით
სხვა ქალღღერები, ამით გარდა, არ გააჩნიათ.

ბატონი.

ჰო, მაგრამ მაინც...

ფრიდონ.

მე მხოლოდ ისე, წინადგარძნობით. რით დამარწმუნებთ,
რომ... დედაბერმა ყველა ვადმოგვცათ?

ჯანდო.

ვგონებ რომ შეილის გულისათვის...

მას ეშინოდა, შეილს არ გაეცა,
არ გამხდარიყო მოღალატე მთელი თემისა!

ბატონი.

ის დედაბერიც ხომ შეიპყართ?

ჯანდო.

ის არა, მაგრამ ხალხს თვით გამოჰყვია,
საპურობილესთან ზის ჩაფუჭული
და შეილის ნახვის ნებამ მოითხოვს.

ბატონი.

შეიპყართ!

ჯანდო.

ეხლავ ვასრულებ. ვადის.

ბატონი.

აბა, ჩვენ თითოც! გთხოვთ ბატონებო!

ბუზრის წინ მაგიდას შემოუსხდებიან. ბატონი კიჭებზე უსხავს.

ბაბული. თავის კიჭას აწვდის.

მეტ! მეტ! ამიჯეს სვამს.

ბატონი.

მათი ზღაპარი უკვე დასრულდა...

ფრიდონ.

გამარჯვებულებს კვლავ გამარჯვება!

ბატონი.

მარიალი გითხრათ, გავვიძნელდა პირველად ბრძოლა!
ეს ლაილი ხალხი ყველაფერში გვიმხედრდებოდა!
მიშვებულებს და არ გრძობდნენ მოვლეობას,
რომ სახელმწიფოს ხარკი უნდა, ბატონს კი ლილა.
მათ ჰყვანდათ ვილაც ხევის ბერი ამორჩეული
და იმის სიტყვას სთვლიდნენ წმიდა ღვთის განცხადებად.

ფრიდონ.

ვარწმუნებთ, ჩემი წინადგარძნობა მაგას მიმხედდა.

ბატონი.

ძლივს ვიძულეთ იარაღის დაყრა მთელს თემში!
უნდა გენახათ თვითიული როს ვეაბარებდა,
ჩახმხას კოცინდა და დამაზას გულში იყრავდა.

ფრიდონ.

მე წინადგარძნობით ვიცოდი რომ ეგ მოხდებოდა!

ასლან.

და ცხოვრებას ხომ შეჩვიდნენ უიარაღოდ!

ფრიდონ.

ღიბ ბატონო, შეჩვიდნენ და წინადგარძნობით
იმასაც გეტყვით: სხვა ბევრს რამეს შეჩვიდნენ!
თუნდ მაგალითად უსიგელებით!

ღიალ, ყველაფერს და სუყველას შეჩვიდნენ,
თუნდ სიბრძნურეს... უკაცროად...

საერთო სიცილი.

ბატონი.

ეს ხეპრე ხალხი ისე რიგად დარაზმულეიყო,
გეგონებოდათ მწყობრი ჯარი...

ის ხევის ბერი იყო, რაც იყო!

ღროშები ჰჭონდათ საკუთარი თავის ნიშნებით!

ფრიდონ.

ჰაი, ჰაი რომ ექნებოდათ!

ბატონი.

თქვენ უკვე ნახეთ ელიზბარი უზარმაზარი,
უკანასკნელად თემის ღროშა მან ჩაგვადარა!
ღიღინას მალავდნენ, მაგრამ „ძალა აღმართსა ჰხნავსო“.

აი, აქ იყო სანახაობა!

ღროშა მოჰჭონდა იმ ქალარას. უკან მოსდევდნენ:

დამწურებულნი, უქუღონი. აქ დასცენეს...

მუხლთ მოუყარეს, ეამბორეს და ღაიშალდნენ.

ღროშას უჩვენებს

აი, ის ღროშაც!

ფრიდონ.

საუკეთესო მეომრებად გაიწვირებინან!

მე ამას გეტყვით წინადგარძნობით...

მიუსჯე შემდეგ ვისაც ვინდა... ნადავლს მოიტან!

ჯანდო. შემოდის.

ის დედაბერი ელის ბრძანებას.

ბატონი.

აა! ვასართობი! აქ შემოიყვია!

ჯანდო.

ეხლავ ვასრულებ!

ფრიდონ.

მე კი გვრძნობ რომ ჩაგვაშხამებს!

შემოყავს დედა, ღელავს იკავებს

8.

იგინივე და დედა.

ბატონი.

აბა, რას ითხოვ?

დედა.

მე გლახა არ ვარ!

მოვიტხოვ რაც კი ბუნებით მაქვს მონიჭებული!

ასლან.

ეს გარათობა კი, სწორე გითხრა, ტრაგიკულია!

ბაბუღი.

ჩემო გამძლეო! ჩემი სალამი!

დედაბერი უსიტყვოდ ზურვს შეაქცევს.

გინდა თანდია ინახულო? სირჟემ.

გთხოვ, მაშობილო, ნება დართო!

დედა. მობოზუნდება. შეატრად.

შენ. შენ მომტაცე ჩემი შვილი!

ის შენვე უნდა დამიბრუნო!

სად გყავთ თანდია?

ბატონი.

ბებერო ჩუხად! თავაზი გქონდეს!

შენ წინ აღორ სდგას პატარა ბავშვი!

ის მეუღლეა დიდი თავადის...

უკეთეს იხავ შეგვატყობინო:

აქ ყველა არის, რასაც ჰმალავდით?

სიგულეებს უჩვენებს.

ყველა გადმოგვეც?

დედა. სირჟემის შემდეგ. ყველა!

ბატონი.

ნასიამოვნები. ძალიან კარგი!

ნახოს თანდია! აქ შემოიყვით!

თქვენ, ბატონებო, საწყობს გაჩვენებთ..

ნახავთ სხვა და სხვა ჯურის იაზარს... წარღვნის დროინდელს..

გაგიკვირდებთ!

მინავალი.

ერთად შეკრიფე ეგ ქალაღლები!

ბატონი, სტუმრები და ბაბუღი გადიან. ჯანდა ქალაღებს დიდის სათოსით უბემო იწყობს და უკან მისდევთ. მოულოდნელად უკან ბრუნდება ბაბუღი.

ბაბუღი. თანდიას უთხარ:

მე მარტო ძალმძის დაეუბრუნო ეს ქალაღლები.

დედა.

შემკრთალი. ბოღმას და ბრახს ძლივს იმაჯრებს.

წადი, გამშორდი შე ცოდვის კერძ!

ხმა ბატონის. ბაბუღი!

ბაბუღი.

მსწრაფლ კარებისკენ.

ეს დედა! საბურთი მიავწყდებოდა!

4.

დედა მარტო. შემდეგ **თანდია.**

დედა ზიხლით აკილებს. ფიჭვის მიგეცმა. თითქოს რაღაც აგონდება. თოვლებს მიაპყრობს თემის დროშას. გაეკანება მის წინ დაეშობა. ხელებს ალაპარაკებს. უცხად წამოდგება. და ის არის თითქოს დროშა უნდა ააგლიჯოს და უბემო დამალოსო, მაგრამ მჭარე ღიმილით ეამბორობება და ისევ ადგილზე მიყუდება. ცეცხლთან მიდის. შემოდის თანდია. დედის დანახავზე გაფითრდება.

თანდია. ყრუდ.

დედავ, რა გვიყავ?

დედა.

მე შენ დაგისენ, რომ გამეცი არ გამხდარიყავ!

როგორც იულა!

თანდია.

რას ამბობ! დედი!

დედა.

წილში მოხრილი უახლოვდება. მის წინ დარქილი ეხვევა.

ვიცი ქაბუკის სისხლის დღელია!

მასში ზის გველი სიყვარულისა.

ვერ გაუშვებდი.

დე, წაყვლა-კრულვით მე მისხნებდნენ.

თანდია.

დედი, მე მაგას არ ჩავიდნდი.

ო, არა, არა!

დედა.

შენ იმ დროს სდუმდი!

სდუმდი, როდესაც დედაშენს სცემდნენ!

თანდია. ო, ის გადმოვიკრა დღესაც კი მშუშავს.

შენ გვერნა თუ ქალში გავცივდიო?

მე მაგას მეუღლე, ჩემი ნენე. ბავში პაწია!

გამოვითხოვე ყმაწვილურს კინს დიდხანა.

დედა. მკვით.

შვილო, გსურს თავი მოიტყუილო.

თანდია.

თუნდ ასეც იყოს!..

მაგრამ მიზეზი ქალი არ არის!..

შენ ვერ გამოგებ! არა მქონდა მე ხალხის რწმენა!

ეხედავდი მათში სიზნატეს და გაუტანლობას.

მეორეს მხრით კი ძლიერებას, ნების სიმტკიცეს!

იკლნდნენ რისთვის მოდიოდნენ ჩვენს დასაპყრობად!

დაე, უცხოთავან დამონება კისრად გვედგობდა!

დაე, ექუნაო!, ქალი, ცოლი ემკირებინათ,

შურისძიებით ჩვენს გულს, გრძობას გაევიღუნთავდით!

ჩვენს თავს ვაწრთობდით და განკითხვის დღეც დადგებოდა!

ხოლო იმ დრომდე შევიცნობდით რაა უფლება

სადაც ძალაა, ცბიერება და სიჯიუტე.

ხალხს დამონებულს ნაპერწყალი სჭირდება მხოლოდ,

— ერთი იმედი — და აღსდგება როდესმე მკვდრითი.

თუ ეს არა აქვს, ის ლეშია და გაიხრწნება!

ასეთ იმედად ჩემს ხალხს ჰქონდა სიგულ-გუჯრები

და ყველას სწამდა რომ სიმაართლე მაინც არსებობს,

ერთხელ ოდესმე აღდგებოდა იგი სიმაართლე,

მაგრამ შენ, დედი, ეს იმედი შენ დაუშუსტვი!

დედა.

სიმაართლე გაბრწყინებულა.

თანდია, ჩემო! შვილო ჩემო!

5.

იგინივე და ბაბუღი შემდეგ **მოურავი.**

ბაბუღი. უცხად შემოდის.

თანდია! შენ ხალხს სიგულები გსურს დაუბრუნო?!

თანდია. უშუბრს სახეში.

მსურს!

დედა.

ერიდე შვილო!

ბაბუღი კარებს ხსნის.

შენ მოურავო! ეს დედაბერი გაიყვა გარედ!

დღლა.

თანდია, ფრთხილათ! გველი სისინებს.

ჯანდო.

გარუდ მიათრებს

გა, დედაბერო!

დღლა.

შენთვის არ მითქვამს, რაც მსურდა მეთქვა!

თანდია.

ნურაფელს დარდობ!

ჯანდო ძალით გაიყვანს და თვითონაც გადის.

ბ.

თანდია და ბაბული

ბაბული

მომედ უახლოვდება

მე იმ ქალაღდებს ხალხს დაეუბრუნებ,

თუ ამისრულებ...

თანდია.

რას?

ბაბული.

თუ სამუდამოდ ჩემი იქნები!

თანდია.

ოყვიც შემდეგ

არასოდეს!

ბაბული.

შემკრთალი

ნენე გიყვარს!

ნენე, ხა ხა ხა! და შენი ლეკვი!

ასე არ იყო, მაშ, რა აბა შეგაკაიებდა?

მე ყური მოკვარ,

რომ ეს ხალხისთვის იმედია უქანასკნელი!

მაშ დაუბრუნე მათი იმელი!

დაჰყე ჩემს სურვილს!

თანდია.

იმათ სჭირდებათ თვით ჩემი თავიც!

დაიხ!

ხომ გაიგონე, ჩემში რწმენა დაუკარგნიათ,

ასე რომ დედას ჰშინებია, არ გაგმხდარიყავ

ხალხის გამცემი, ვით იყუდა... შენთან რომ ერთად

გამოვეცხადო... ხომ იფიქრებენ...

ბაბული.

დაე მათ ნურც კი ეცოდინებათ!

ფარულ კონისთვის და შეხვედრისთვის,

სადმე ყრუ ადგილს შენთან ტრფომისთვის,

წუთიერ ვნებით გატაცებისთვის—

მზად ვარ მოგიძღვნა ყოველისდევრა.

ბატონს ყველაფერს დაეთმობინებ!

ხელს ჰკონის

მიყვარხარ, ვესმის?

თანდია.

აღექ! ნუ გინდა .. აღქე ზეზე!

მწუხარედ.

ახ, რად არ ძალბიძს შენდამი ვენბა მეც ჩაივინელო!

ბაბული.

ანთებული

აი, ჩემი ხარ! ჩემი, თანდია!

თანდია.

არა!

ერთხელ ყრობისას გაიღვიძა ჩემში სხვა ძალამ,

რომ ჩემი ხალხის შვილი ვიყავ და ჩამოვშორდი.

არ ხერხდებოდა ერთმანეთის თანამგზავრობა!

ვერანობდი, რა რწმენით ჩემი ხალხი მელოდებოდა!

ათანელის ძე იმათ უნდა წინ გასძლიოდა!

ჩემი ბუნება სწორედ იმ დროს შუა ვაიყო.

მე აღვიზარდე თქვენს შორის და ცხადად ვხედავდი

რა სიძლიერით, ღირდა შრომით ახწვედით მიზანს!

მე შევიყვარე თქვენი შრომა და სიძლიერე.

ჩემს ხალხში ვიპოვე დაკნინება მონობისაგან!

ბედის უძლური მორჩილება, გულბრყველობა!

თქვეთთან ვაცხრომა და ზემი, იქ ვაკვირებმა,

ცრემლი და გლუვა! — რა ამერჩია?

ბაბული.

გადაკრით

ან მე, ან ნენე!

თანდია.

ჩემად

მყავს არჩეული!

ბაბული.

ბოროტად

ახ! კმარა! კმარა!

ბატონი.

შემოდის. მოკრულული.

ერთად ხართ ისე! შენ მოურავო!

გაიყვა გარედ ეს პატიმარი!

თანდას რაღაც ჰქუტის სთვას, შემდეგ თვით მისდევს მოურავს!

7. ბატონი და ბაბული.

ბაბული.

ჩემო თავადო! მთვრალი ვარ ლეინით!

რაც ჩვენ ერთმანეთს გვაშორებდა,

იგი საზღვარი აღარ არსებობს!

ბატონი. დაკნინით

ვის ვემაღლოდე?

იქნებ იმ ვამწვილს, ორივეს ერთად რომ მოგასწარიო?

ბაბული.

არა! მე მზიბლავს ეგ შენი ძალა!

რომ მიახწიე დასახულს მიზნს

და ეს მთის ხალხი, ლალად ნამყოფი,

მოსდრიკე შენს წინ! — აი, ეს მათობს...

და ის. რომ მზად ხარ მონაპოვარი მე ერთს მომიძღვნა...

ბატონი.

ღიბხ, მიზრძმენ! კარის ხუცესი

ელავ ჯვარს დაგვეწერს...

ბაბული.

რა საჭიროა კანონ ერი ბორკილის ზიდვა!

ამით ჩვენ მხოლოდ ვნებას ვაშრობთ, სურვილს ვიბოჭავთ,

მე მიყვარს ცოდვა, სიყვარულიც შემეძღვი მიყვარს...

წითელი, როგორც ჯოჯობეთი! ბატონის კათლიდან წამოხდებმა

ღვინო! კვლავ ღვინო!

ღღეს ზემიმა თქვენი, თავადო!

მინდა რომ სახეც ნათელი გქონდეთ!

უბრძმენ, ღვინო!

8. იგინივე და მოურავი.

ბატონი. ხელს შემოკრავს შემოსულს მოურავს

მოგვართვი ღვინო!

ბაბული.

ძველი! წითელი!

ბატონი.

ჩვენი სტუმრები რად არა სჩანან?

ჯანდო.

დაბლა შინჯავენ უწინდელ დროშებს და ძველ იარაღს.

მოურავი გადის. შემდეგ ღვივით ბრუნდება.

ბატონი.

დაე, იქ მტვერში იჩხირკედელონ!

ბაბული.

დაე, ნურც მოვლენ! მსურს ორნი ვიყენეთ!

მასთან, ვინც ამელიამ დამეფუფლება!

ბატონი.

ჩემო მნათობო, ო, დედოფალო!

უნდა მივარდეს, მაგრამ ამ დროს შემოდის მოურავი.

ჯანდო.

აი, ეს ღვინოც!

სადგავს ღვინოს

რა უნდა ვუყოთ ჩვენ ამ ქალაღლებს?

ბატონი.

ე მანდ დააწყე!

ჯანდო.

მაგიდაზე აწყოხს და გადის

აქ აღარავინ შემოიშვე ჩემს ბრძანებამდე!

ორს კიქას ავსებს, ერთს თვითონ იღებს, მეორეს ბაბულის აწედის.

მაშ სადღეგრძელო ვისი დავლიო?

ბაბული.

არა, მოიცა! ერთი კიქიდან...

დაბრძანდი, ჩემო ბრძანებლო!

ღასვასს სავარძელში, თვითონ კალთაში ჩაუჯდება

გული რაოდენს გრძნობს ნეტარებას,

რომ ყველაფერი შენ ერთს გეკუთვნის!

ბატონი.

ერთი ყლუბიც და —

მთლად ახალგაზრდა გარდავიქნები,

და აღმენთება სისხლი ძარღვებში.

ბაბული.

მკლავებში გადაიწვიან და ოთახში დაჰყავს.

მაგრამ საშინლად ექვიანი, ექვიანი ხარ!

სავარძელში ჩაჯდება ფეხებ ავეცილი

ბატონი. მის წინ

არა! არა ვარ!

როს შემომოვიცავ, რომ განუწყრელად ჩემი ხარ მხოლოდ,

არც ერთის სიტყვით შენს ნათელს სახელს არ შეეურაცხე-

ყუო!

ჰსურს აკოცოს

ბაბული.

წამოხტება

ღვინო მოიტა! ღვინო კიდე!

მინდა მუსიკა! უხმე ჩემს მხლებლებს...

ბატონი. მოკრულული

მხლებლები რისთვის!

ბაბული. იცინის

აი, ხომ ჰხედავ კიდევ ექვები!

მინდა შეივლმა მათთან ვიცეკო!

ბატონი.

რა აზრი მოგდის?

ეგ ხომ სიგიჟე იქნება სწორედ!

ბაბული.

სიგიჟე, ღიას!

მე ვარ მონა, მთვრალი ღვთაება...

მსურს ვიყო გიჟი... გინდა მიმიღე

მე წარწყმენილი და შემცოდელო,

არა და — ძალგამის სულ სხვა მოსძებნო,

სხვას გადაება ქორწინის ჯაქვით!

ბატონი.

თავის თავს დასძლევს და ქალის ასეთ უცნაურ სურვილის გამო

ჰსურს ეჩვენოს დამშვიდებულად. ეძახის მოურავს.

ჰეი! მუსიკა!

მხლებლებს უბრძანე ეახლნენ თავის ნათელს ქალბატონს.

ბლომად ყვავილინ სულ აღის ფერია...

მოურავი გადის.

ბაბული.

ვაშა! ეგ მომწონს! ტაშს შემოკრავს.

ახლა მოვეფინოთ ძირს ქალაღლები.

სიგვებს იატაკზე დაჰყრის.

შიშველი ფეხით მსურს მათზე ცეკვა,

როგორც ჰსურს ველურს და გამარჯვებულს...

შენს გამარჯვებას ჩემი უფრო აღემატება!

შენ ურჩი ხალხი დაიპყარ, მე კი —

მე კი ვეზივობ შენსა დაპყრობას,...

ხომ ხარ მორჩილი, ჩემი ერთგული?

არა? არა ხარ?

ბატონი. მთლად მის მოზიბლავ გავლენის ქვეშ.

ვარ მორჩილი! უსიტყვოდ მუნჯი!

ბაბული. გიჟურის სიხარულით.

მომეც კვლავ ღვინო!

ბატონი. გაუბედავად.

ბეგრი მოგივა!

ბაბული. ამაყად.

როგორ? ეგ რა სთქვი?

ბატონი მსწრაფლ ღვინოს უსხავს. შემოდის სამი ახალგაზრდა მხლებ-

ბული.

იგინივე და მხლებლები.

ბაბული.

აჰა! მუსიკა(?!). მხლებლებს.

თქვენ მე გიყვარვართ?

მუსიკის ხმაზე მსურს ენებით ცეკვა!

მუსიკა უკრავს ენებიან ცეკვას...

შენ შევივალეზაგ, ხუჭუჭ თმინაო!

შენ მხოლოდ ერთხელ შეეყვარებულის დამწვარი გრძნობით

გინიხავს ფეხი ქალბატონისა!

შენ მე გამიხსნი ყათანს ფეხზე!

შენ, სარო ტანის ნაკეო მლიმარო!

სარტყელს შემომხსნი კაბასთან ერთად...

შენ კი, რომ მიმწერ შეუდამ დარტყენით,

წახვალ, მომიყენ ჩემსა მიმინოს!

ჩააქრეთ ყველგან ღამის სინათლე...

მხოლოდ ბუხარი, დე გიზგიზებდეს!

მუსიკა სწრაფი! მუსიკა ენებით!

სავარძელზე გადაეშება მხლებლები სინათლეს აქრობენ და შეე-

ლიან ტანისაშობის ვახდას.

ბატონი. ეგრ მოითმენს და წამოფარდება.

არ შემიძლიან! წაეღ ბაბული!

ბაბული. წინ გადაეღობება.

ღარჩები, ჩემო ბრძანებლო!

*) შეიძლება მუსიკა სცენაზე დაუკრან თვით მხლებლებმა.

სკამზე დასვაძს.
 გეზუმბრებოდი! მხლებლებს.
 წადით ესლავე!
 მხლებლები საჩქაროდ გადიან. ქალი მის მუხლებზე გადაწვედა.
 მკოცნე რაინდი! მკოცნე! მკოცნე!
 ჩემი სიშიშველე დღის შემდეგ შენ ერთს გეკუთვნის.
 შენ ერთს გეკუთვნის, ჩემო მიმინო!
 გაშაგებით გადღელს კისერში ჰკოცნის.
 ჩემთვის გთხოვ მხოლოდ ერთადერთს ჯილდოს:
 როდესაც დასწვავ შენ ამ ქალადლებს,
 უბრძანე მიხმონ, მსურს მეც დავესწრო,
 მინდა ვიხილო, ვინც კი დაკარგა
 უკანასკნელი თვისი იმედი!
ბატონი. მოხუცებულის სისუსტით.
 დიახ! დიახ! ჩემო ღვთაებავ!

ბაბული. გაეცლება.
 დაუძახე ესლავე ასრულდეს!
ბატონი. უკმაყოფილო.
 აჩქარება რა საჭიროა?
 შემდეგ მოვასწრობთ!
 სურს ავლავ მოვიხვიოს, მაგრამ უცხად გაეცლება.
ბაბული.
 მე კი მსურს ესლავე!

ბატონი.
 ბაბული! მტანჯავ მაგ თამაშობით!
ბაბული.
 ო, არა ჩემო ბრძანებელი! აი, ხელს ვკოცნი!
 მსურს ამისრული ესლავე ეინი!
ბატონი. იძახის.
 ეი, მანდ ვინ სდგას!
 ჯანდო მოურავი შემოდის.

10.
იგინივე და მოურავი.
 აკრიფე იგი ქალადლები და პატიმრები
 აქ შემოიყვია...
ბაბული.

არა! ქალადნი იქ ეწყის ცხადათ!
 მაგიდაზე უჩვენებს.
ბატონი.
 რისთვის?
ბაბული.
 ამ ქალადლებთან მარტოდ დავტოვოთ,
 შემდეგ კი დავეწვათ, რომ გული დასწყედეთ.
ბატონი. კმაყოფილი იცინის.
 ო დედაკაცო!

წვალუმის ხერხი შენ უკეთ იცი!
 შურისძიება საუცხოვოა...
 ჰა? მოურავო, ხომ მართალია!
 ამ მაგიდაზე დააწყე ერთად და შემოუშვი...
 ხოლო დარაჯნი ფხიზლობდნენ ყველგან!
 არენი გაიქცეს!

ჩვენ კი წავიდეთ, ჩემო გიჟმაყო!
 შენ, მოურავო!
 რად არ უღოცავ ამ სასახლის ახალ ქალბატონს,
 ამ ჩემს დანიშნულს...
 მოურავი დაბნეული ბაბულის უჩოქებს.
ჯანდო.
 ბედნიერება ახალ ქალბატონს.

გადიან ხელი ხელ ჩაკიდებულნი. ჯანდო გაშტერებული ხელებს აქნებს.
 შეუთლებო ხომ ჩინებულია! ერთი გერი და მეორე მამობილი!
 ლუშმა გავარდეს, ჯამში ჩავარდეს.
 მაგრამ რა გავარდება, და სად ჩავარდება, ამაღამ სერის უყურეთ!

ჯანდო სიგელს აკრთვებს. შემოდიან: ასლან და ფრიდონ. ხელში არქიმოლოგიური იარაღი და ნაწილები უჭირავთ.

11.
ასლან და ფრიდონ
ასლან.
 შენ! მასპინძლები საით წასულან?
ჯანდო. სიცილით
 ქორწილის პირველ ღამეს უქმობენ!
ასლან.
 როგორ? რას ამბობ?
ფრიდონ.
 ა! წინადგარძნობით...

ჯანდო.
 აი, ესლახან გამომიქცადეს
 და მიულოცე უკვე ნიწმობავ!
ფრიდონ.
 აჰა, ხომ გითხარ!
 არა მღალატობს მე წინად-გრძნობა,
 სამაის საზოცდა... ექვს წმინდანს ვფიცავ!
ასლან.

აი, ის ღორი! თავმოტვლებილი!
 ჩვენ გაგეტყუა, მტვერში ჩავგვარჩო
 და გვაჩხრკინა სიძველეები...
 თვითონ კი, დახე!
ფრიდონ.

გულს ნუ გაიტყვ, ჩემო მოხუცო!
 ასეთ ენგეიან ორპირ მახვილით
 ჩვენც მოვიპოვეთ შესაფერ კოლებს...
ასლან,
 ხა ხა! შესაფერს...

ფრიდონ.
 ჩვენც მივულოცოთ, რომ იმ ბებრის გვარს
 ჩაეთესლება აქ რომელიმე მსახურის ჯიში!
ასლან. სიცილით
 ეგ ხომ უთუოდ ასე იქნება!
ფრიდონ.
 არა მღალატობს მე წინადგარძნობა!
 აბა, წავიდეთ!

სიცილით გადიან. შემოუშვენენ
 პატიმარ გლეხებს. ყველას ცხვირ პირი ჩამოსტორის. ოთახს ათვა-
 ლიერებენ და ერთს კუთხეში ჩერდებიან. შემოდის გლიზბარ, დაი-
 ნახავს დროშას და ელდანაყვით შეჩერდება. შეაფრთვლებს. ნაბიჯს
 გადასდგავს და გაბრწყინებული იტყვის:

12.
ელიზბარ, მათია, ელიზო, ციზო და გლეხები.
ელიზბარ.
 დროშა! ახ! დროშა! ჩვენი დროშა!
 (მუხლებზე დაიკემა დროშის წინ. თითქოს ყველას ელვამ დაურბი-
 ნაო, ირგლივ შეჯგუფდებიან და შემდეგ სათითაო იჩოქებენ. ჯრუჭ
 ხელებს გაწვიდნი მღერაან „მუშლო მუხასა“
მათია.
 პირველად შენიშვის სიგელ-გუჯრებს,
 სიგელ-გუჯრები! ჩვენი... ჩვენი სიგელ-გუჯრები!

ყველანი წამოხტებიან და მაგიდას შემოხეხევიან. არ იციან რა ქმნან. ერთმანეთს აწყებიან. ყველას თავში გაუღეღებს: გადაფარჩინოთ! მოვიპაროთ! გავიტაცოთ!

ელიზო.

აქით იქით ხელს კრავს ხალხო, რა გითხრაო! თუ ჩვენი კეთილ-დღეობა ამ ქალადღებზე ჰყიდა, რალას უყურებო? გავიტაცოთ! ჩქარა დავ-მალოთ!

I გლეხი. მწარედ

სად გაიქცევი? დარაჯები გვარტყიან ირგვლივ!

ელიზო.

გავანგრით სახლის კედლები, შევიპყროთ დარაჯები ხალხნი არა ხართ? ქუდები არა გხურავთ? გავიტაცოთ.

II გლეხი.

ყველანი როგორ გამოჩგრჩეტდით?

ვერ გავგაიათ? სასაცილოდ გვიგდებს ბატონი!

ციხო. უკანვე აწყობს.

წყველმიმც იყენენ.

ელიზო.

ფუი ლაჩრებო!

III გლეხი.

ეს! ეს სასახლე ჩვენი იყო. . . ეხლა ვინ ხარობს!

I გლეხი.

ის მინდვრებიც ხომ ჩვენი იყო, მაგრამ წავგვართვა!

II გლეხი.

ჩვენი სიმათლის საბუთებიც შეპყრობილია.

ელიზო.

ახნა თქვენზე! ქალაჩუნებო! კაცო, ამაზე ადვილი რაღაა რომ...

ციხო.

გულს ნუ გაიტებით, ბიჭებო! სულ ყველა წარბაველია! აღწნახევარი საფლავი მეფისათვისაც კმარია; ქამანაა მქონდეს, დამღვრილი, ტუბილად შემეწყუო ხმანია; ძველად სცხოვრობდა ბატონი, მრისხანე, კაც-ქამია! ემტრულობდა სიმათლეს, ციხეში უკრა თავია. სიმათლემ უთხრა: „გამიშვი, შედ ღღეს დავაყრი ძამია! ბატონი უფრო განრისხდა, გულში სთქვა: „მოსაკლავია“ მაგრამ სიმათლემ იდროვა, ძირს დასცა კაცი-ქამია. და კატასავით მიაღრძო, ზედ დაამტვრია ფარია. აღწნახევარი საფლავი სთქვა, „მეფისთვისაც კმარია.“

ელიზბარ.

სალხო ჩავარდა ერთი ვარსკლავი!

II გლეხი.

მართლა ჩავარდა!

III გლეხი.

ვინმე მოკლდება!

ელიზბარ.

ჩვენი ბატონი!

მათია.

ეხლა მოგინდათ თქვენც მკითხაობა!?

I გლეხი.

როცა ჩვენ შორის იუდა გაჩნდა, სათემო საქმეც იმიტომ წახდა!

II გლეხი. სიგლებს უჩვენებს.

ჩვენს გამცემლობას აი რა მოწმობს!

ციხო.

ეხ, თანღიაზე რას ვიფიქრებდი...

ელიზბარ.

მძესწული არის! იყოს წყევული.

მათია.

ისიც და დედაც!

ელიზბარ.

წილან თანღის ვარსკლავი ჩაქრა!

I გლეხი.

მთელი ოჯახის!

ციხო.

ნებაც არ მომცეს, რომ მიმეფურთხნა!

ყველანი.

აგერ, იქ მოპყეთ!

ყველანი შემოსულ თანღის ზურგს შეაქცვენ.

I გლეხი.

იუდაც!

თანღია შეკრება.

II გლეხი.

ხალხის გამცემო!

III გლეხი.

შე მოლაღატე!

ელიზო.

შე სახლ-კარ-ამოსაწყვეტო, ხალხის ცოლო რაზე დაიდე?

ციხო.

რამდენი ოკრო ჩავიჭრიალეს?

გულჩაკლულ აფელიერებს, არ იცის რა უსასუხოს.

მათია.

წინ წამოადება და სიგლებზე ფითებს.

აი, შენს ამბოვს დააკვირი ამ მაგიდაზე,

ამით გაპყიდე შენი ხალხი თავისუფალი,

შენც, დედაშენმაც...

თანღია.

ქეფნიდან თითქოს გამოეკვევა. ქალადღებს მიგვარდება. მოტრო-აღდება. ხალხი ინსტინქტივად წინ გადადგობება. ყვირის: გამიშვით! გამიშვით!

ფანჯარაში შესტება. შუშას ჩაამტკუვებს. გავარდება თოფი, თანღია უკან დაიეხება, სიგლებზე გათიანტება. ხალხი შეკრება. შემორბიან დარაჯები. შემოვრის დედა.

დედა.

შვილს მივარდება.

შვილო თანღია!

8.

იგინივე, ბატონი, ბაბული, სტუმრები და მოურავი.

ბაბული.

მოპყლეს!

სურს მივარდეს, ბატონი შეპყრებს.

ბატონი.

შესდექ!

აქ თქვენ ქურდობაც განვიზრახეთ, არამზადებო!?

დედა

შვილო თანღია! შვილო თანღია!

თანღია.

დედა! ნუ სწუხხარ! მე ცოცხალი ვარ!

მაგრამ სიგელი! უნდა დავიხსნათ!

ცდლობს სიგლებზე მოკრიფოს, მაგრამ არ შეუძლიან.

ბატონი.

ჯანდო, აქ მომცე!

ციცხლთან ჯდება. ჯანდო სიგლებზე გადასცემს. თანღის აყენებენ, დედა თავს შეზხვებს.

პართველ მხატვართა გამოცემა.

სახალხო მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძე — კოცნა.

ბაბუღი.

ნება მიბოძე გაგშორდით! არ მსურს...

ბატონი. სიცილით.

ნება გაქვს სრული!

მხოლოდ შენ წელან თვით მოითხოვდი თვალით გენახა. როცა დაეწვავდი!

ბაბუღი.

არ შემიძლიან! არ შემიძლიან...

სწრაფად გადის.

ბატონი. თვალს გადავლეხს.

ვინ ინახავდა ამ სიველ-გუჯრებს?

სიჩუმი.

როგორ? დამუნჯდით?

მე გეკითხებით: ვინ ინახავდა?

მათია.

მე ვინახავდი!

ბატონი.

აქ ყველა არის?

მათია სდუმს.

აი, უფურთხ: მე ვწვავ თქვენს იმედს!

ერთი! ეს ორი! სამი! ოთხი! და ესეც ხუთი!

სხვა კიდევ იყო?

მათია.

არა ყოფილა!

ბატონი.

ასე! მაშ ეხლა...

დროშას ცეცხლს შეუეთებს. მსწრაფლ იწვის.

ელიზბარ.

ას! ჩვენი დროშა! ხალხო დროშა!

მსურს ბუხრიდან გამოიღოს. ჯანდო ვბრძვის, ბოლოს ბუხრიდან გამოიღებს, ანელტებს მაგრამ ხელში ტარილა შერჩება. გარს შემო-ეხვევიან.

ბატონი.

ეგ ტარი თქვენთვის ჩემს სახსოვრად მიჩუქებია!

სტუმრებს.

ეხლა წავიდეთ, დარბაისელნი!

ფრიდონ.

ჩემს წინადგრძნობას თუ დაუჯერებ...!

თანდია. მწოლიარე შეაჩერებს.

იქნებ გვონით, მასხრად გვიგდებდე, რომ ამ დამწვარ ტარს გვაძლევ სახსოვრად?

ეგ ნაწილია იმ დიდ იმედის,

ახლა რომ დასწვი...

გულუხვობისთვის მადლობას გწირავთ!

ციბო.

თანდია ჩვენი მომხბრე ყოფილა!

თანდია.

თან წამოიღეთ შეტრუსული ეგ დროშის ტარი! მასზე ვილოცებთ!

ელიზბარ.

მე მას მივაკარვ იმ ჩამქარლ ვარსკლავს!

ასლან.

ტუტუტუცი ხალხი!

ფრიდონ.

მართლაც გიყვების გროვა ყოფილა.

ბატონი.

შენ, მოურავო! გაუშვი ყველა,

მხოლოდ თანდია ჯერ აქ დასტოვე!

მაგას წამლობა კიდევ სჭირდება!

გადის სტუმრებთან ერთად. უკან მისდევს მოურავი და დარაჯები.

ციბო. უკბად წამოიმღვრებს.

ვისაც მოუკლავს, ის მოჰკლავს...

სხვებიც აყვებიან მიმედ გადიან. ელიზბარ ტარით ხელში წინ მიუძღვის.

მათია.

დედი! სიგელი შეიდი იყო!

დედა.

ორი დავმალე! აქ ამ გულთან მაქვს.

ყველაზე მეტად საბუთიანი!

გულს გადაუხსნის და აჩვენებს. თანდია სიველს გულში იხუტებს.

ფ ა რ ღ ა.

ს. შანშიაშვილი

სამგზავ, დავის პუნქტი

გაგრძელება

3.

ირბი დიდხანია ღრმა ძილში იყო. როლერს მოუსვენრობა ეტყობოდა. მძინარეს თვალს არ აშორებდა.

გომბერმა და მორუამ მხოლოდ მაშინ შენიშნეს ირბის ხანგრძლივი ძილი, როცა როლერის მწუხარება დაინახეს.

— თქვენ გგონიათ, რომ ეს ძილი საბედისწერაა? იკითხა მორუამ.

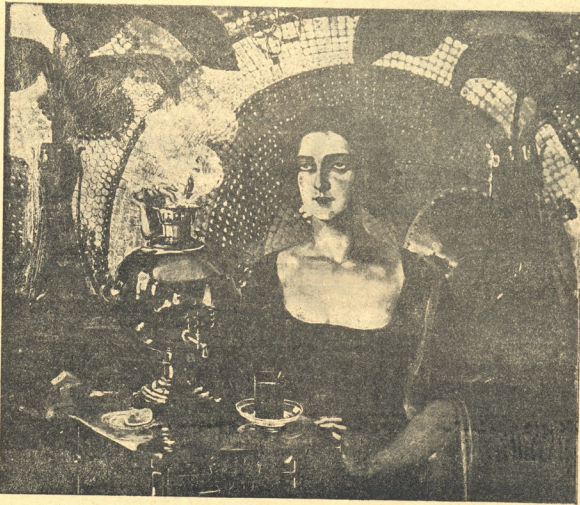
— ეგ სიტყვა ჩვენს მდგომარეობაში სრულიად ზედმეტია. მინდოდა მხოლოდ ეს ცოტა ხანი მაინც ფიხზელი ყოფილიყო.

თითონ გაახსენდა ბავშვები, რომლებიც სკვერებში დაყავდათ გამზრდელებს თეთრ წინსაფარებში. ეს იყო მისთვის უძვირფასესი მოგონება და ჩუმი ხმით უყვებოდა გულაყუთებულ გერმანელს ბავშვების პატარა ხელებზე და მსუქან მკლავებზე, რომლებზედაც ხორცის სამაჯურებია.

— რა საჭიროა ეგ ჩურჩული! ილაპარაკეთ ხმაილა! როლერის ძლიერი ხმა გაისმა როგორც ბრძანება. გომბერს და მორუას გაახსენდათ, რომ ასეთ მწუხარების დროს ამხანაგი დავიწყებული ყავდათ. ორივე მივიდა როლერთან, რომელიც ფანჯარასთან იყო აყულებული.

შუშას შემოქონდა სინათლე. უსაზღვრო ეთერის მე-

პართევლ მხატვართა გამოკვანა

პართევლი მისე თიძე—სამორის მელოდია.

ამერიკელის პასუხმა ისევ მოაგონა ყველას განსაცდელი. შიში, რომელსაც რამოდენიმე ხნის წინათ თითქოს თავი დააღწიეს, ისევ შემოვიდა კაიუტაში.

— მე ვგრძნობ, რომ ჩემში ჯერ კიდევ სცხოვრობს ის ბავში, რომელიც ორმოცი წლის წინ ვიყავი. მენტარება ადამიანის ალერსი, მინდა ვიგრძნო სითბო როცა გულში ჩაგიკრავენ!

გომბერის სიტყვები სხვა მდგომარეობაში ალბათ მორუას ღიმილს გამოიწვევდნენ. ძნელი დასაჯერებელი იყო, რომ გოლიათ მამაკაცში ბავშვის ნაწილი დარჩა. მაგრამ ეხლა მხოლოდ თავი შეაბრალებს ფრანგს. მორუას

ტი არაფერი ჩანდა. მოტორი თითქოს დაკიდებული იყო სივრცეში.

— შეიძლება წყალმა გამოაფხიზლოს. ცივი წყალი უსათუთო გააღვიძებს. თქვენ ტყუილათ ნაღვლობთ როლერს.. თქვენი მშვენიერი საცოლო მალე მოჯობინდება! — მზრუნველობით ამბობდა მორუა.

წყალი გამოლტულიყო. როლერის მეტი მწუხარება დაეტყო, მორუამ ამის შემდეგ მეტი მზრუნველობა გამოიჩინა.

— ვცადოთ რამე. აი ამით—მორუამ ქურქს ბეწვები მოაგლიჯა—სახეზე გაუსვით. სახის კანი ნაზია, შეუძლებელია არ იგრძნოს.

ქართულ მხატვართა გამოფენა

სცადეს, მაგრამ ქალის ძილი ვერ დააფრთხეს. ფერ-მკრთალი სახის არც ერთი ნერვი არ განძრეულა. ირბის თავი მოსხლეტით იღვა საეპარქოსის ყურებზე და მხოლოდ სუნთქვა, მძიმე და ნელი, ამტკიცებდა რომ იყო ცოცხალი.

— შეუხსენით მკერდი და ამ უმწუშუმას ღერით ცხვირის ნესტო გაულღიზიანეთ. ნუ გეშინიათ, არ ატყენს!

მორუა ლაპარაკობდა ისეთი შემპარავი და დატკბილული ხმით, რომ როლღერმა გაიფიქრა, — ხომ არ იყო მისი თანამგზავი საწვრიმამლო ღუქნის პატრონი, ან აგენტი რომელიმე ფარმის.

ფრანგი იოგნებდა სხვადასხვა საშვალებებს, მაგრამ აღარც ერთი არ უშინჯავთ, რადგან დარწმუნდნენ, რომ ყველა ცდა უშედეგო იქნებოდა.

— როგორ არ მოგევაგონდა აქამდე! წამოიძახა გობერმა — კაიფტაში ჰაერი მძიმეა, გაკეპლულია ბოლით. და ამას გარდა ხომ უნდა გავეყოთ ბოლოსდაბოლოს სად ვართ, რა არის ჩვენს ქვევით!

ლონიერი ხელებით მან მოიქნია თუჯის საფერფლე ფანჯრის მინების გასატყუნად, მაგრამ ამ დროს ხელი სტაცა როლღერმა და გომბერი სავარძელს მიაჯახა.

— არ გაბედო! — დაიყვარა მან — ხომ არ გაგაიფებულხარ?!

გაკვირვებით შეხედა გერმანელმა აღელვებულ მამაკაცს, რომლის თვალეში პირველად შეინიშნა შიში.

— თქვენ შეგძლოთ ყველანი დაგელუქეთ მაგ უაზრო მოქმედებით — სთქვა ცოტა ხნის შემდეგ როლღერმა, რომლის ხმაში ჯერ კიდევ შიში ისმოდა, — მე დარწმუნებული ვარ რომ გართეთ ძლიერი ჰარია. მისთვის საქმეა პატარა ჭურჭუტანაც კი, რომ შემოიქრას მთელი ძლიერებით. შემდეგ კი, თქვენც მიხედვით რა მოხდება.

4.
ბნელს ნელინელ სცვლიდა ნათელი. მხოლოდ ეხლა შეამჩნიეს, რომ დაბნელება, რომელსაც ლამედ სთვლიდნენ, არ იყო ხანგრძლივი.

მათ უკვე დაებდათ ეჭვი, მართლა იყო ეს ლამე, თუ არა. შესაძლებელია მათ წაერთვით დროის გაგების გრძნობა!

განუსაზღვრელი სვედით და სასოწარკვეთით ხედებოდნენ ისინი ყოველ დაღამებას. ასეთი ღრმა ბნელეთი არ განუცდიათ იმ სარდაფებშიც, სადაც ნათელი არასოდეს ჩასულა. ეს ლამეები იყო ცოცხალი, ღონიერი, სავე ხორკით, მსუქანი.

—
გათენების დროს იზრბი გარდაიცვალა. მოკვდა შეუმჩნევლად, გაულევიძარი.

— მე გავიგონე მისი უკანასკნელი ამოსუნთქვა..

— სახე ისეთივე მკრთალი აქვს, როგორც ძილის დროს. ალბათ ჯერ არ გაიცემა..

— შეიძლება სთქვა რამე სიკვდილის წინ. მე არაფერი ვამიგონია..

— როლღერს მისი თავი მკერდზე ესვენა. თუ თქვა რამე, გაიგონებდა..

— ალბათ არაფერი უთქვამს. ის ისე ჩუმით მიიკვალა.

— ახლა უკეთესია ირბი: წინათ თითქო არ იყო ასე კარგი.

მორუა და გომბერი ისეთი ჩუმ ხმით ლაპარაკობდნენ, თითქო ერთმანეთს საიდუმლოს უზიარებდნენ.

დღის ნათელი თანდათან ძლიერდებოდა. მორუამ და გომბერმა უკვე ვარკვევით დაინახეს ქალის სახე, რომელზედაც გაიცემა იყო ფერი, გალურჯებული ტუჩები,

მაგრად შეკრული ქუთუთოები. სავარძელის სახურავზე, როგორც მილურსმული ესენა თავი. სიკვდილი იყო საკვირველი, მაგრამ არ იწყვედა ტკივილს.

კაიუტაში ყველაფერი გამოიკვალა, სხვა სახე მიიღო, თითქო პირველად შენიშნეს სივრცოვებ, კედლები ძალიან მაღალია და კუთხეები ბნელი, სადაც შეიძლება ვინმე ჩასაფრებული ყოფილიყო დანით ხელში.

— რა ნელა მიზოზავს დრო. ასეთი გრძელი არაოდეს ყოფილა! ჩაილაპარაკა გამომგზავნი. მორუას ატელებმა ეტყობოდა.

— აქამდე კიდევ მქონდა სულელური იმედი. აღარ შემძილა კაიუტაში ყუნა!

— გათავადეს მაინც ეს გაურკვევლობა! რა ხდება ჩვენს იქით?!

გერმანელს რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ ამ დროს საევარძელიდან წამოიჭრა როლლერი, ნერვიული საბიჯით რამოდენიმეჯერ გაიარა კაიუტა და შემდეგ თანამგზავრებს მიმართა:

— ვთხოვთ ხელი შეახოთ ირბის, დარწმუნდეთ და მეც დამარწმუნოთ, რომ საუკუნით ვაიცვად.

გამომგზავნი და მორუა მკვდართან მივიდნენ. — ხელები ვერ გაუხსენი. სისხლი და ძარღვები გაცივებულია...

მორუამ ისე ფრთხილად დაუშვა კვდარის ხელები, თითქო კიდევ ვინიოდა ტკივილი არ მიეყენებია. როლლერმა შეკრად აიტაცა ქალის გვაში, დაუკუნა ხელები და ვიდრე გამომგზავნი და მორუა დაყვირებას მოასწრებდნენ, გასტეხა ფანჯარა და ისროლა ირბი.

გაფთოებული ვეფხევიით შემოიჭრა საშინელი ქარი და თინათი ფირფიტა, რომელიც ამდენხანს არ ანებებდა ადამიანთა სიცოცხლეს, მოწყვეტილი ვარსკვლავივით დაეშვა უფსკრულში.

5.

როცა როლლერი გონზე მოვიდა, დაინახა თავისი დასისხლული ხელები და მიწა დაფარული მაღალი ბალახით. სახეზე იგრძნო მიმზმარი სისხლი და ტკივილები მთელ ტანში.

შორი ახლოს გულაღმა ეცლო მორუა. გამომგზავნი და მოტორი არსად სჩანდნენ. უსალებით და გაკვირებით მიტოვდა როლლერი მორუასთან. დაჯანჯრულ სახეზე მას სისხლის შავი პულსი ეყარა და ხორცი დაღურჯებოდა.

— ალბათ კვდარია. გაიფიქრა როლლერმა, მაგრამ როცა ხელი შეახო, იგრძნო სიახში და შემდეგ სუნთქვა.

— მორუა! ბატონო მორუა! ყურში ჩასძახა როლლერმა.

მორუამ ერთი წუთით გამოიხედა. მაღე როლლერს და მორუას ისევ ჩაქინათი.

როცა გამოეღვიძათ, დაინახეს შუე და იგრძნეს სითბო, რომელიც მას დაავადებულ სხეულში შემოქონდა.

— ასეთი მაღალი ბალახი ზღაპარშიც არ გამოიგონია! მორუას ხმის გამოქონდა ტკივილები, რომელიც ხორციში იყო.

ბალახი, ტანაყრილი და მწყანე როგორც ახალ გაზაფხულზე, უშლიდა დაენახათ რა იყო გარშემო.

— როლლერმა გაბედა მუხლებზე წამოჩოქება.

— მე ვხედე ველს, მთებს მაღალს და ტკით დაფარულს, ხეებს, უზარმაზარ ხეებს. როგორც სჩანს ადგილი ძლიან ნოყიერია. შემძილა თამამთ ვთქვა, რომ ეს ევროპა არ არის. არც ამერიკა. ჩვენ დავტოვეთ ეს შეუძლოდმა, მცნარე შეუცხოებელი და მუდამცხრალი. ამას გარდა, არსად მეგულებვა ევროპაში მიწა ასეთი გულხედი და ზღაპრული სილდე ხეების. ჩვენში მათ დიდი ხანია მოხვედროდათ ტრესტების ხერხის კბილები.

— მაშ სადა ვართ? იკითხა მორუამ

— შეიძლება რომელიმე კუნძული იყოს. მე ვკრძანობ ზღვის რბილ ჰავას.

როლლერი და მორუა მალე მოლონიერდნ და წამოდავმა გაბედეს. გაიარეს რამოდენიმე ნაბიჯი და შეკრად წააწყდნენ დაგრებილ რკინელს, რომლის გარშემო ეყარა ფერფლი და ადამიანის რამოდენიმე ძეალი.

— როლლერი! ხედავ თუ არა!

— ჩვენი მოტორი!—დაიყვირა როლლერმა—მაგრამ ეს ძეგლები?

— საბრალო გამომგზავნი, დაუწია ხმას მორუამ, მას კიდევ ჰქონდა ვადარჩენის იმედი!

როლლერმა და მორუამ დანიშნეს კატასტროფის ადგილი და წავიდნენ იქით, სადაც ხეები მოჩანდა.

ძნელი ხდებოდა ბაოახში სიარული, მაგრამ ტკივილები და წყურვილი აწუხებდა ორივეს და თავს არ აზოგებდა.

როცა დასიცხავდათ, თავს ბალახებში ჩარგავდნ და შემდეგ ისევ მზიან ზვას გაუდგებოდნენ.

— ვიცე ეს სიზმარი არ არის, მაგრამ ზღაპარს კი ვაგეს! სთქვა მორუამ, როცა ხეებს მიუახლოვდნ.

გაკვირებით და სასოებით უყურებდა ორივე მიწის ბუმბერაზ ნაწიერს.

ძელქვები იღვენ როგორც გორები.

ჯერ ბევრი არაფერი გვინახავს, მაგრამ რაც ენახეთ საკამარისა დაგარწმუნდეთ, რომ ჩვენ ვართ სრულიად უტყნო მხარეში. როგორც სჩანს ბევრ საკვირველს ენახათ კიდევ. უნდა იყოთ მზათ ყოველივე უცნაურისათვის!

როცა ისინი შევიდნენ თვალ-უწვდენ ტოტების ბნელ გადმოფარდულში, დაინახეს ადამიანი, რომლის წინაშე გამოჩდნენ მწერებდა, შიშით შეხედეს დევს, მაგრამ გაბედეს და კითხეს:

— რა ქვია ამ ქვეყანას?

— ტამბუკა, დევის კუნძული!

უპასუხა დევმა ხმით, რომელმაც მეხვიით დასქექა.

ხერგეი კლიაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

საგნაირი-გაპუნინი-ჩაპელი

(დადი შეხვედრა).

არიან წარსულში შემომქმედ პიროვნებათა ისეთი შეხვედრები, რომელნიც იდეათა ელეთი ანათებენ უკუნი გზებს, მოდგმათა მაღალ ალტაყების საგანდ ხდებიან და თავისი მოვლენით უკვე წარმოადგენენ ისეთ თვალწვდენ მწვერვალს, სადაც კაცთა გენია ისვენებს გაღაფილ შევნიების საზღვრის წინ.

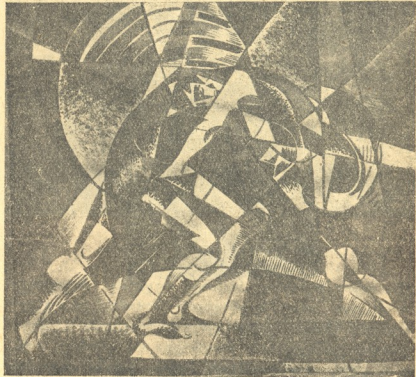
ასეთ შეხვედრაათა რიცხვს უსათუოდ ეკუთვნის რიკ-არდ ვაგნერის, ავგუსტ რეკელის და მიხეილ ბაკუნინის მეგობრობა დაწყებული 1848 წლის რევოლუციის წინ.

დიდი ვაგნერი, — რომელმაც, მისივე სიტყვით, იგრძნო თავი ერთად ერთ შემომქმედათ, ვისაც ეძნოდა თანამედროვე ეპოქის მოძრაობა, რომელმაც თავის „ხელოვნება და რევოლუციონიზმი“ დაკვანახა ანტი-მხატვრული მიმართულება ყოველივე იმის, რასაც უწოდებდნენ ხელოვნებას, რომელმაც „მომავლის ხელოვნებაში“ ამხილა თანამედროვე შემოქმედების უნებობა, ყველა თავის შტოებით რომ სპობდნენ ერთადერთ მის ფუჭეს და წინ დაუყენა მის ჭეშმარიტ მომავალი ხელოვნება, ღრმად დაკავშირებული ცხოვრებასთან და ამასთან დახატა სურათი, რომელიც იყო სრული უარისყოფა თანამედროვე მონუმენტალურ, მოდის შემოქმედებისა, — შეხედა დრეხდენში ახალგაზრდა კომპოზიტორს ავგუსტ რეკელს. უკანასკნელზე ისე მძლეთ იმოქმედა ვაგნერის გენიალობამ, რომ რეკელმა უარი სთქვა თავის ოპერას „ფანირულის“ დადგმისა იმ სცენაზე, სადაც იდგებოდა მისი დიდი მეგობრის დაწარმოები. იმ დროის ერთი მწერლის სიტყვით იგი ვახუშტი „ვაგნერის ცოცხალ ლანდიანთ“. როდესაც ფილისტრების და კრიტიკის ჩხავილით მომბერებულმა, „ტანპოიზერის“ და „მოხეტე მზღლაურის“ უბედურებით გამწარებულმა ვაგნერმა თავი შეაფარა განმარტობულ სოფლის ელბას ნაპირზე, ავგუსტ რეკელი იყო ერთადერთი აღმანიანი, რომელსაც იგი უწიარებდა თავის ახალ იდეებს და უინტიმეს განცდებს.

მაგრამ თუ ამრიგად შეიძლება შეიქმნას ისეთი შთაბეჭდილება თითქმის რეკელი ყველაფერში ემორჩილებოდა თავის გენიალურ მეგობრის გავლენას, სამაგიეროდ მათი დამოკიდებულება მეგრინდელი ისტორია გვიჩვენებს, რომ იმ ამბებში, რომლებიც დაკავშირებულია 1848 წ. დრეხდენის ამბობებასთან, ხელმძღვანელი როლი გადავიდა რეკელის ხელში. 48 წელში ჩვენ ვხვდებით მეგობრებს დრეხდენის სამეფო ოპერის დირიჟორთა თანამდებობაზე. როდესაც პარიზში იგრაილა თებერვლის რევოლუციამ, რომელმაც საერთო მღვლავარების ქარიშხლად ჩაიარა გერმანიაში, რეკელმა გამოუშვა ყოველკვირული ჟურნალი „ხალხის ფურკელი“, სადაც თამამად ისმოდა მელგარი ხმა პროლეტარიატის მოთხოვნილებათა დაკვისათვის. ეურნალი დახუტეს, რეკელი დაითხოვეს დირიჟორიბიდან და დაატყვევეს.

მაგრამ რბრებისებმა ვერ გასტეხეს რეკელის ენერგია. ყოველივე ის, რაც ჩვენ ვივით მასზე, მოწმობს ამ წყნარ პოლიტიკურ მოღვაწის ჭეშმარიტ გმირობას, მის რწმენას ადამიანისადმი, რომელიც, ვაგნერის თქმით, კლდე ვაგრდევდა, მის ღრმა ერთგულებას რევოლუციონერის ვალისადმი. ვაგნერზე, რომელიც რევოლუციონიზმში ეძებდა მხოლოდ წმინდა კაცობრიულის განსახიერებას,

ქართულ მხატვართა გამოხენა

მის. ვაგნერი — ჭეშმარიტი.

რომელიც პოლიტიკურ პარტიათა გარეშე იყო, მაგრამ იმავ დროს მხურვალე რწმენა ჰქონდა მისი გმირებისა, რეკელის პიროვნებაში დიდი მიზნდველი გაუღენა მოახდინა.

რეკელს რევოლუციონერ - პოლიტიკურ აზრის განვითარებაზე მეტად დიდი გავლენა მოახდინა მიხეილ ბაკუნინის გაცნობამ, რომელიც საქსონიის აჯანყების დროს დრეხდენში ცხოვრობდა და პოლიციის ემალეზობდა რეკელის სახლში. რეკელმა გააცნო ვაგნერს ეს უდიდესი ავტორი. თავის ცეცხლიან იდეალიზმით, რევოლუციონერ ნგრევათა რწმენით ბაკუნინმა წარულოლი შთაბეჭდილება დასტუვა მასში, ზოგიერთი ხაზი ბაკუნინის პიროვნებით უთუთო გამოქვეყნის ზიგორიდის მხატვრულ კონცეპციას, სადაც იგი დაუღარომოდ ამხერუეს „ხელშეკრულებათა შეზეს“, რათა გზა გაუკაფოს ახალ ცხოვრებას. რეკელის ურყევმა რწმენამ და ბაკუნინის ავტორიტორის ტლანტმა აიძულეს ვაგნერი გადაეღება თავისი სიძულელი ყოველგვარ პოლიტიკურ მოძრაობის ხელოვნურ პირობათა მიმართ და მიეღო მონაწილეობა დრეხდენის აჯანყებაში. ეს აჯანყება ბარბაროსული სისასტიკით აქმნა ჩაქრობილი საქსონიის მთავრობის მიერ. ვაგნერი იძულეული იყო შევიცარიაში გაქცეულიყო, ხოლო რეკელი დაიჭირეს, ჯერ მიუსაჯეს სიკვდილით დასჯა და შემდეგ კი ჩასვეს ვალდებობის ციხეში, სადაც მან დაპო 13 წელი და წმინდა სპარტანულ თავდაჭერით გადაიტანა ტყვეობის უმძიმეს პირობებში, რომელთა სისასტიკე აუწერელი იყო მის მიმართ, როგორც დრეხდენის რევოლუციის ბელადისადმი. თავის წიგნში „საქსონიის ამბობება და ვალდებობის ტყვეობა“ რეკელი შეხსარავს სიპარტიცივით მოგვიხსნობრებს თავის ცხოვრების ამბავს ცი-

ძარბაზველი მხატვართა გამოცემა

სესიაშვილი—წითელ დროშის ქვეშ.

ხეში. ასეთი ზნეობრივი სიდიადე რეკელსა პატივისცემას იწვევდა თვით მეციხოვნეთა შორისაც კი. რეკელს მისჯილი ჰქონდა უვალო ციხე და მთავრობა 13 წლის ტყვეობის განმავლობაში მოითხოვდა არა ერთხელ, რომ, თუ რეკელ თითონ აღძრავს მეფის წინაშე პატიების შუამდგომლობას, შესაძლებელი გახდება მისი განთავისუფლება, მაგრამ გმირი არ ტყდებოდა. რეაქციონერი საქსონელი მინისტრი ბეისტი თავის მოხსენებაში მეფის სახელზე ამბობდა—„შეფუძლებულია არ აღინიშნოს, რომ ამ გაუტყდებლობაში და ურყევ ნებაში არის რაღაც ანტიური ძალა, და რეაქციონერთა შორის არა მგონი რომ მოინახლოს კაცო, რომელმაც თორმეტი წლის ტყვეობის განაღდების შემდეგ, არ მოიხაროს თავიო“. რეკელი განათავისუფლეს, რის შემდეგ იგი მალე გარდაიცვალა. ფრანკლისტი სწერდა „მოგვიცოდა ეს საკვირვალად რბილი, ჰუმანური, მშვენიერი ადამიანიო“.

აჯანყების შემდეგ შევიცარიიდან საფრანგეთში გადახვეწილმა ვაგნერმა 1850 წ. მარტში გაიგო, რომ რეკელს და ბაკუნინს სიკვდილი მიუსაჯეს და სწერდა მათ საიდუმლოდ საქსონიის ციხე „ქაონიშტეინში“:

„ძვირფასო მეგობრებო! გწერთ, მაგრამ იმიტომ კა არა, რომ განუწყვთოთ. ვიცო, ნეტგშ თქვენ არ საჭიროებთ. ეს-ც არის ჩემამდე მოაღწია ამბავმა, რომ საქსონიის მეფემ დაამტკიცა თქვენი სიკვდილი დასჯის განაჩენი.—და მე მინდა მოვანიჭოთ თქვენ პატარი სიხარული, მინდა მხურვალეთი, ძმურად მოგესალმეთ. სასოწარკვეთით ვფიქრობ იმაზე, რომ, იქნება, ამ სტრიქონებმა ვერ მიაღწიოს თქვენამდე. ვისურვებ მხოლოდ, რომ ამ სიტყვებმა ისევ ცოცხლებს მოგისწერათ თქვენ.“

ძილში თუ ცხადლივ—ყოველთვის თქვენ ახლობელი და ძვირფასი იყავით ჩემთვის: ძალის და ტანჯვის შარავანდელით მოსილნი, ერთ და იმავე დროს შურის და ცრემლების ღირსნი ხართ. გწერთ იმ წუთებში, როდესაც მზადა ხართ მიიღოთ სიკვდილი ჯალათის ხელიდან, რომლის ადამიანურ ღირსების მოპოებისათვის თქვენ

იბრძოდით. ძმებო, მე მინდა გამოვიტყუეთ წინა სულმოკლეობაში: თქვენი სიყვარულის გამო მე ვოცნებობდი იმაზე, რომ თქვენთვის ეჩუქებოდათ სიცოცხლე. ეხლა კი მე მივხვდი; თქვენი ძალის და სიდიადის თანაბარი ყოფილა ის სასტიკი ხვედრი, რომელიც თქვენ მოგიმზადეს მტრებმა. თქვენმა ძალამ და გამბედაობამ აიძულა ისინი ვადანჯღავათ ასეთი თავზე ხელაღებული ნაბიჯი. ამით მათ გამოამკლავნეს თავისი თავყენისცემა თქვენს წინაშე. თქვენ შევიძლიათ იამაყოთ, ძვირფასო ძმებო! გახსოვთ, რა მიგვაჩნდა ჩვენ ყველაზე აუცილებლად იმისათვის, რომ ადამიანები გარდაქმნილიყვნენ ნამდვილად ადამიანებად? აუცილებელი იყო, რათა რაიმე აიძულებოდათ მათ გახდნენ გმირებად: და ჩვენს წინაშე ეხლა ორი ასეთი გმირია, ადამიანთა სიყვარულის წმინდა მოთხოვნისებით გატაცებული, კეშმარიტ ვეჯცაკობის სიხარულს რომ მისწვდნენ! სალამი თქვენ, ძვირფასებო! თქვენ დავგანახეთ ის, რათაც შეიძლებოდა ვყოფილიყავით თვითმული ჩვენგანი. დასტურეთ ქვეყანა იმ ვერსიებით, რომ ჩვენ შევივანეთ თქვენი ახალი მნიშვნელობა.

ნება მომეცით მე, თქვენგან დაშორებულ მეგობარს, ერთი წვეთი სიტკბო შევმატო იმ საზეიმო ფილას, რომელიც თქვენ უნდა შესვთ. მინდა შევატკობინოთ, რომ უმადლეს მეგობრობით, სიყვარულით და მზრუნველობით გარემოცული, თავისუფალი, მე სრულის იმედით შევეფუძრე მომავალს და, ახალ ძალებით ფრთა შესხმული, განვაგრძობ იმავე საქმეს, რომელსაც თქვენ, გმირებო, ეხლა სწირავთ სიცოცხლეს. ჩემო მიხილ, ჩემო ავგუსტ! ძვირფასო, საყვარელო, დაუფიყარო ძმებო! თქვენ იცოცხლებთ! თქვენი ამბავი სულ უფრო ფართოდ მიოდება ხალხს და თქვენი სახელი მომავალ კაცობრიობისთვის გახდება სიმბოლოთა სიყვარულისა და ნეტარებისა. მაშ შეზვდით სიკვდილს გაკვირვების, თავყენისცემის და სიყვარულის ქვეშ!

თუ მე ბედმა მიწერია გამოუთქმელი ბედნიერება თქვენგან უკანასკნელ სალამის მიღებისა,—თქვენ იცით სად უნდა მიპოვოთ. ნეტავი ეს ჩემი წერილი მოვიდეს თქვენამდე, და ევეცო არა მაქვს, რომ თქვენ აღასრულეთ ჩემს მხურვალე სურვილს.

ძვირფასო ძმებო, ჩემი შეყვარებული სულის მთელი ძალით მოგვეხვეით. ჩემი მოცემა და ჩემი ცრემლით ვეზიარები იმ დიადობას, რომლის სხივები ეხლა გმოსავს თქვენ ჩემს თვალში. სიხარულით და ამაყად მინდა მე, როგორც თქვენ, შევსწირო ოდესმე ჩემი სიცოცხლე ჩემი მეგობრობის საკურთხეველს.

თქვენი რიშარდ ვაგნერი.

ვაგნერის ეს წერილი თანაბარია მისი „პარსიფალის“ ლოკის. იგი აგვიჩვენებს „რღვევის მოციქულის“ ბაკუნინის დიად მხეველრას ორ გერმანელ ნისლოვან გენიასთან და შვგ დაუტუნელო უკანასკნელ სიმართლით და დახვეწილ სისადავით გვაჯერებს რეგულიოუციის პათისის და ხელმოწერის გრეგალის სინტესს.

აღი არსენიშვილი.

ყ ა ზ ბ ე გ ი ა ნ ა

ალექსანდრე ყაზბეგი

(მოჩნუბარიძე)

ოთხმოციან წლებიდან მე ვმსახურობდი „დროების“ რედაქციაში.

მასხოს კარგათ როდესაც მოვიდა, ახლად უღვაშ-ამწვანებული, ახოვანი მშვენიერი ვაჟკაცი, ალექსანდრე ყაზბეგი და დაიწყო თანამშრომლობა გაზეთ „დროებაში“, რომელიც გამოდიოდა აწ განსვენებული სერგეა მესხის რედაქტორობით.

ალექსანდრეს არ უყვარდა ქუჩებში ტყუილ--უბრალოდ სიარული, ის მუდამ მუყაითად მუშაობდა.

სწერდა ისეთი ბეჯითობით, რომ ხანდახან სადილის ჰამაც კი ავიწყდებოდა, თავ-თავის დროზედ.

იმისი დასვენება იყო თუ სხვა თანამშრომლებთან ერთად, საღამო--საღამოობით წავიდოდა ალექსანდრეს ბაღში, შუშუხანა წყალის დასაღვავათ, სადაც გერმანულ შენინგს ქონდა შუშუხანა წყალის ქარხანა და გველი სეფა („პავილიონი“), სადაც ხალხი ათასობით იყრიდა თავს ყოველ საღამოობით. თუ თბილისში მყოფის ან ახლად მოსულის ვისიმე ნახვა უნდოდა აქც უსათუთო აქ შეხვდებოდა. აგრეთვე უყვარდა ალექსანდრეს ქართულ თეატრში სიარული.

ალექსანდრე ყაზბეგი, არას დროს არ ეტანებოდა რაიმე მეთარბებლა სასმელებს, არ მასხოსს, რომ ალექსანდრეს წყალაურეველად დაელიოს ღვინო, კარგათ-მყოფობის დროს.

მასხოს სტამბაში „დროების“ რედაქტორის სერგეი მესხი (სადაც მელოტიკევილის სტამბა იყო).

„დროების“ ასოთ-ამწყოებში იყვნენ ზაქარია რუსი-შვილი და დიმიტრი კილაძე, ხანდახან მეც კი ვვუვლო-დი ასოების გადარჩევაში და რადანაც მაშინ ქართველი ასოთ-ამწყოები ძალიან კოტანი იყვნენ და რედაქციასაც არ ჰქონდა შეძლება რომ მოეწვია ახალი ასოთ-ამწყოები, ამისათვის, იმუღებულა ვახდა რედაქტორი სერგეი მესხი, თითონ შეესწავლა ასოთაწყოება და ხშირად ჩამდგარიყო ასოთ-ამწყობთა შორის და აწყო გაზეთი.

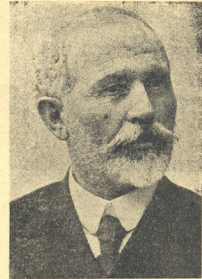
ხშირად გამგზავნიდნენ ხოლმე ალექსანდრე ყაზბეგთან, ვაზეითისათვის მასალის მოსატანათ.

შვიდობილ ალექსანდრეს პატარა ღარიბულად მოწყობილ ოთახში მასალის წამოსაღებად და შეწერდებოდა, რადანაც ალექსანდრე ისე ვატაკებოდა მუშაობდა რომ შესულს ოთახში ვერც კი შემამჩნევდა.

რამოდენიმე ხნის შემდეგ შევეხმარებოდი:

— სანდრო! მასალა არის საჭირო თუ მზათ არის გადმოცემა შეთი.

— აი ახლავე ჩემო სოსიკო! მომიტმინე ცოტა, დავათავებ და გადმოვცემო. ამ გეზარდ მიმქონდა ფულეტონები, ალექსანდრეს მთელი უკვდავი თხზულებები: როგორც „მოძღვარი“, „მამის მკვლელი“ „ელფუჯა“ და სხვა-ნი, რომელნიც ჩვენ თვალწინ არის დაწერილი. და როდესაც ამ ბოლო დროს, ვაზეთებში ატყდა მითქმა-მითქმა, რომ ალექსანდრე ყაზბეგისა კი არ არის, იმის სახლი-კაცს დიმიტრი ყაზბეგს ეკუთვნის ალექსანდრე ყაზბეგის უკვდავი თხზულებანიო, მე, როგორც ამ ამბის ცოცხა-

ალ. ყაზბეგის ავტოპორტრეტი ცოცხალი მოწმე: ს. მერკვილაძე.

ლი ისტორია და ნათლათ მკოდენ ქეშვარიტებისა, საშინლად ამაღლევა და გამაოცა ამ ქვენა გრძობებით მოკო-რილმა ცილის წამებამ.

მე დიმიტრი ყაზბეგსაც ძალიან დაახლოვებით ვიცნობდი.

დიმიტრი იყო გარუსებული (ქართული არც კი ეხერბოდა) არისტოკრატი კაცი, ძალზე მსმელი და ღლიცათ მიმღვეარი.

დიმიტრის კარგა ხნის ვაცნობის შემდეგ, ერთხელ სოფ. ავლევიში, ალექსანდრე ამირაჯიბის ოჯახში, დილის საუზმეზედ, ძალზედ მთვარალმა დიმიტრემ სუფრაზე მოსამსახურე გულგუკას გაუშვირა ღვინით სავსე ყანწი და უბრძანა „დალიო“.

— არ შემიძლია, ბატონო, ღვინოს ვერ დავლეო, მოახსენა გულგუკამ.

— დასცალე მე შენ გიბრძანებო, შეუყვირა დიმიტრემ.

— ღვინოს არ ვიახლები, ბატონო! კიდე შევკადრა.

— ამა თუ არაო... და შიგ სახეში შეისხა მთელი ყანწი ღვინო. ამ ამბავმა ოქ დამსწრეებზედ და სხვათა შორის ჩემზედაც ძალიან ცუდი შობაქვდილობა იქონია.

მაშინ დეგერდში მჯღომმა ბიბო ყაზბეგმა უთხრა— დამშვიდდი დიმიტრი, ამა რას ჩაიდინაო?.

— აი მე მაგას ვაზეთებო, წამოიძახა დიმიტრემ. მაგრამ იმავე წამს ნიკა ამირაჯიბმა სწრაფად გაიყვანა გლეხი და მთარიდა.

ბიბო ყაზბეგი ზორბა, მშვენიერი ახოვანი ვაჟკაცი, სიძე იყო ალ. ამირაჯიბის და ბიბოს მოყვებოდა ხანდახან დიმიტრი--ავლევიში.

დიმიტრი ყაზბეგზე ამ ბოლო დროს ამბობენ, ვითომ ის „ნაროდნიკი“ (ტუტიათა მოტრფალე) ყოფილიყოს. უნდა გულახდით აღვიარო, რომ დიმიტრი ყაზბეგის ბუნებაში და მოქმედებაში არავითარი „ნაროდნიკობის“ ნიშან-წყალი არ სუფევდა და არ მოიპოვებოდა.

ქალღმერთების

მეშხერი

ტრედისფერ ცახე ჩრდილი ტრიალებს.
 მინდორზე ზანტად წვება უქუნი;
 უცხო ფერებში სწრაფად იალებს—
 დარბევს მწუხრის შორი გუგუნს.
 პელების ფრენა ჰაერში ნელი...
 ფრთა აწყვეტილი ოცნების რაში.
 სევდის საათი მოულოდნელი:
 ყველა ჩემშია და მე—ყველაში!
 მწუხრო, ლავარდის შუქი ცხოველი
 ჩემ სულის სიღრმეს აფრქვე წყნარად.
 ნაირ სურნელით მორწყვე ყოველი
 და დაეპყრე მაღამის დარად.
 სულს ისევ უნდა ამაყი თრობა!
 თავდავიწყების მიმღერე ნანა.—
 მომეცი შეცევა მარადისობა
 და შემაერთე მთელეშარ ქვეყანას.

თარგმ. ვახო გორგაძის.

დემიტრი ყაზბეგი, ერთხანს სასამართლოს ბოქაუ-
 ლათაყ იყო დღეშეთის მახარაში და ყველას მოეხსენება ის
 რომ, ღარიბები სესხულობენ მდიდრებისაგან ფულს და
 ეს ღარიბები ვერ ისტუმრებენ თავ-თავის დროზე ვა-
 ლებს და სწორედ, მდიდრების დასამყავთებლად, ამ
 ღარიბ ლატაკებისათვის უნდა გაეყენა სასამართლოს
 ბოქაულს უკანასკნელი ავეჯი, უკანასკნელი ლუკა პური.
 ამ საქმეს კი რწმენით „ნაროდნიკი“ ვერ იყისრებს,
 ახლოს არ გაეკარება.

და სწორედ ამ ბოლოს დროში არც დემიტრი
 ყაზბეგის „ნაროდნიკობა“ გაუმეღია არავის და აზრათაც
 არ მოსვლია არავის ამის მსგავსი რამ.

რომ დემიტრი ყაზბეგს არ შეეყო ალექსანდრე ყაზ-
 ბეგის მიერ შექმნილი უკვდავი თხზულების, ცოტაოდ-
 ნად მიიწე მამაგავესებული რაიმეს შექმნა და დაწერა
 ეს ცხადზე უცხადესია.

და ამ ქეშმარიტებას დაამტკიცებს ყველა ისინი, ვინც
 დემიტრი ყაზბეგს კარვად იცნობდა—მის პიროვნებას,
 მის ბუნებას და მის აზროვნებას.

მაგრამ ჩემის დროა რწმენით ყველა ეს საზიზღარი
 ქორები და ცილის წამება წარმოშვა ყაზბეგთან გვა-
 რუელობის მეზობლურმა დაუშრეტლმა შურმა და ამ სა-
 შიხელი ქორების ჯანყში გაეგია, თვის უნებურად დი-
 დათ პატივცემული მიხილი ზანდუკელი. როგორც კი დაი-
 ნებდა პატივცემული მიხ. ზანდუკელის წიგნი ამის შესა-
 ხებ, მე მაშინვე განუტყუადე მიხილ ზანდუკელს რომ ის
 მართალი არ არის და შეუცოლაზნა ჩავარდნილი.

ყველა განსვენებელი ალ. ყაზბეგის სახელით გა-
 მოცემული თხზულებანი ეკუთვნის მხოლოდ და მხოლოდ
 ალექსანდრე ყაზბეგს და არავის სხვას დედამიწის ზურგ-
 ზედ.

მე თითონ ცოცხალი მოწამე ვარ, ცოცხალი ისტო-
 რია იმისი, როგორ ჩამოვიდა ალ. ყაზბეგი ტფილისში,
 როგორ მიიწვიეს თანამშრომლად ვახუთ „დროებში“.

ჩემს თვალწინ დაწერილია ალექსანდრეს მიერ მისი
 თხზულებანი: „ელგუჯა“ „მიოდვარი“ „მამის მკვლელი“
 და სხვანი.

ალექსანდრე ყაზბეგი გაბმითა სწერდა და ხანდა-
 ხან დამთავრებული რომ არ ჰქონდა ფელეტონები, ხში-
 რად ვუტყდი, ველოდებოდი დამთავრებას, რომ წამელო
 რუდაქციაში და ხანდახან პირდაპირ სტაპაშიც ხოლვე.—
 სადაც აწყობდა ვახუთს „დროების“ რედაქტორი განსე-
 ნებული სერგეი მესხი.

— ვეგების ალექსანდრეს წიგნი ჰქონდა და იქიდანა
 სწერდა, მიიხრა ახ. ზანდუკელმა.

შემიძლია ბეჯითად დავარწმუნოთ, რომ ალ. ყაზ-
 ბეგის ღარიბულს ოთახში, არავითარი წიგნების ნატამა-
 ლი არ ყოფილა, გარდა დამტკილი ვახ. „დროების“
 ნომრებისა და ფრანგული ჟურნალებისა (ალ. ყაზბეგმა,
 სხვათა შორის, ზედმიწევნით იცოდა ფრანგული ენა).
 გარდა ამისა ალ. ყაზბეგი ათი—ხუთმეტი წელიწადი იყო
 გამოსული სამწეოლო ასპარეზზედ და სად იყვნენ ეს
 ცილის მწამებლები და მექორეები (ალექსანდრე ყაზბე-
 გის შურიან მებოლებს ვფულისხმობ), რატომ სდუმდნენ,
 რატომ გრთი სული არ დაბერეს—ერთი არა დაღლიდნი-
 ლეს რა სანდროს სიცოცხლეში?

გარდა ამისა დემიტრის მოზრდილი შვილები ჰყავ-
 და როსტომი და სხვანი, ვანა ისინი მაშინვე, ალექსანდ-
 რეს სიცოცხლეში არ ამოიღებდნენ ხნას და ქვეყანას არ
 ამქნებდნენ, რომ რაიმე იოტის ოდენი მსგავსი რამ ყო-
 ფილიყო!?

თუ ყავკავში გახუთი „თერგის უწყება“ არ დაბე-
 დავდა, მაშინ ტფილისში, რამოდენიმე უურნალ-ვახუთი
 გაბოდოდა საქართველოს მოძულე მტრებისაგან და იქ
 ხომ სიხარულითა და ზემით შეხდებოდნენ ამ ამბავს.

მაგრამ არა! ეს არის ალექსანდრე ყაზბეგზედ შე-
 რით გამოკონილი საზიზღარი ქორი და ცილის წამება.

ამისათვის ჩვენი მოქალაქეობრივი მოვალეობა მოით-
 ხოვს ჩვენ ხმა მალა შეცდამით ამ საშინელ ცილის წა-
 მებაში და ქორებში გახეულთ და მათ ფეხის ამყოლ
 ავან-ჩავანებს

კმარა!..
 შესდევით!!

სოსიკო შერკვილაძე.

„ალ. ყაზბეგის ავტობიოგრაფიის გარშემო“

(მოგონება)

ამ უკანასკნელ დროს ალ. ყაზბეგის ავტობიოგრაფიის გარშემო ერთი აურო-ზაფრია ატეხილი ერთის მხრით მოკ. ზანდუკელი და მეორეს მხრით თანამოწმენი ალ. ყაზბეგის მწერლობითი მოღვაწეობისა კამათობენ: პირველი ამტკიცებს, რომ ალ. ყაზბეგი არ ყოფილა ავტორი მისგან გამოქვეყნებულ ნაწერებისა, რომ იმას ეს ნაწერები მიუსაკუთრებია და ყაზბეგის ნაწერებიდამ. ხოლო მეორენი—სულ ამის წინააღმდეგს ამტკიცებენ.

ნება მომეცით ამ ორიოდ სიტყვით ჩავდევ ამ უკანასკნელთა რიგში.

ოთხმოციან წლების დასაწყისში, როდესაც თუ არ ვცდები, ალ. ყაზბეგმა დაიწყო თავის ნაწერების ბეჭდვა გაზ. „დროებაში“, მე ქუთაისში ცეცხოვრობდი და ემსახურობდი, მაგრამ თბილისის ხშირი სტუმარი ვიყავი, თუ ქალ. ქუთაისის საქმეების გამო, თუ ისე უქმეებზე—თავისუფალ დროს. თბილისში ბინა უმეტეს ნაწილ „დროების“ რედაქციაში მქონდა, რომელიც იმ დროს მუხრანსკის სახლებში იყო, გოლოვინის პროსპექტზე.

აქვე, რედაქციაში, ბინადრობდა „დროების“ მუდმივი თანამშრომელი ალ. ყაზბეგი, თავისი განუშორებელი „ეკაო“-თი (მიომუნი), რომელსაც აკაკი ხუმრობით რედაქციის რძალსა და „წიგერს“ უძახოდა.

რედაქციაში ცხოვრების დროს სწორედ ცუციფლივარ მოწამე ყაზბეგის მუდმივი მუშაობისა, როდესაც ის უკვე დაწყებულს და „დროებაში“ დაბეჭდილ მოთხრობის გაგრძელებას სწერდა, ან კიდევ რომელიმე სხარტულსა და დროს შესაფერ ფელეტონს. ამ დროს მისი „ეკაო“ იქვე გვერდით უჯდა მაგიდაზე და ხან თავს უხილავდა, ხან ხელებს თუჯავდა. ამის ალერსი მუშაობას არ უშლდა.

ღიბს, ყაზბეგის ასეთის მუშაობის ხშირი მოწამე ვიყავი და აუკარად უნდა ვსთქვა, რომ ამ დროს არასოდეს არ შემიზინუნავს, რომ იმას „გულის ჯიბიდან რამე ნაწერები ამოეღო“, რომ ის ჩემის თვალის წინ სწერდა დადენს და იქვე—კარზე მომდგარ სულთამხუთავით ამწყობს აძღვედა ხოლმე.

უკვე მოგვხსენებთ, რომ „დროების“ თანამშრომლები არც იმ დროს და არც შემდეგ გონორარს არ იღებდნენ თავის ნაწარმოებებისთვის.—ყველა უფასოდ სწერდა და მუშაობდა.—თუმც ამასთან ხშირად ცუციფლივარ მოწამე შემდეგი გვარი გონორარის მიცემისა.

რედაქციაში შემოდის აკაკი. რედაქტორი სერგეი მესხი მაგიდას უზის და კორექტურას ასწორებს გახუთისას.

— სერგეი, სადილის ეპი მოახლოვებულ არს და ფული იოხტურ?

— სთქვი, რალა, რამდენი გინდა?

— ერთი ან ორი მანეთი!

— ბატონი ხარ, მაგრამ აი მაგიდა, ჩაუჯექი და ერთი ცხელ-ცხელი ამბავი გამოაცხე, რომ ხვალინდელ ნომერში დავბეჭდო.

აკაკი მიუჯდება მაგიდას და სწერს დღის ვარამზე ფელეტონს „ცხელ-ცხელ ამბავის“ სერიიდან,—ერთს საა-

ქართველ მხატვართა გამოფენა

ივანე პატრიძე—ვაჟა ფშაველა.

თში ფელეტონი მზათა და აკაკი ლებულოვს სამ მანეთს „გონორარს“.

ამგვარივე „გონორარის“ მიმღები იყო სანდრო ყაზბეგიც.

სადილობისას სანდრო დაღვრემილი შემოდის რედაქციაში და ეუბნება სერგეის:

— სერგო, დღეს სადილი არ გვინდა?..

— აი, თუ გინდა, მაგრამ მეც რომ „გულუჯას“ ვაგრძელება მინდა? ჩაუჯექი რა გავგრძელებას, რომ ხვალ ფელეტონით იკმაროს და სადილის ფული ორი მანეთი, ჩემს კისერზე იყოს...

მოწამე ცუციფლივარ, რომ სანდრო ყაზბეგიც ხშირად ამგვარ გონორარს იღებდა, იქვე რედაქციაში დაწერილი შრომისათვის, მაგრამ არაოდეს არ შემიმჩნევია—ვიმოკრებ, რომ ის კითხვით სხვის ნაწერებს იღებდა გულის ჯიბიდან და თავის ნაწარმოებად ასაღებდა.

რედაქციაში ცუციფლივარ ბევრნი შემოდებოდნენ და ამით შორის აკაკი ხომ დღე-მუდამ.—ჩვენი სათაყვანებელი პოეტი ერთობ ენა კვიმბატი კაცი იყო, თან ერთობ დაკვირვებული და ამას რომ რამე თალღითთა შეემჩნია ყაზბეგისათვის მწერლობაში, განა დაფარავდა?..

ივ. მესხი.

ჩემი მოგონება

სანდრო ყაზბეგის შესახებ ატეხილმა აურ-ზაურმა მეც ამაღებინა ხელში ქალმა.

ლიზა ყაზბეგს დაახლოვებით ვიცნობდი, მეგობრული განწყობილება გვერნდა და არც ერთხელ ეჭვითაც კი არა უთქვამს-რა. იმას კი ამბობდა, რომ რადღაც დიმიტრის სიკვდილის დროს შინაურებში პირველად სანდრო დაესწრო, ვითომ მას გაეღოს განჯინა, სადაც დიმიტრის ქალაქდები ჰქონდა შენახული და ეს იწვევს განვაშაო. „ამხანაგობამ“ რომ გამოსვსა სანდროს სრული თხზულება, ლიზამ მომიტანა 20 წიგნი სანდროს სახელის სახსრად. „განათლების“ სკოლის შესაწირად. ეს იმას ნიშნავდა, რომ ის იყო გამგე სანდროს პატივის გასავრცელებლად.

მე როგორც რედაქტორი „ქვალისა“ და „ჯეჯულისა“ ახლო ვიდექ სანდროს სიკვდილის და დამარხვის დროს. ქალხე კიდევ გვიწოდდა გამოგვეცა „ელისო“ დამარხვის დღეს ხალხში გასავრცელებლად, მაგრამ „ამხანაგობამ“ ნება არ მოგვცა და არაივის ეჭვი არ ებადებოდა, რომ ნიჭიერი ნაწერები მისი არ იყო და თუ ორიოდ ვინმე სისინებდა, — არაფერად ვავებდით.

განა მოიპოვება ისეთი მწერალი, რომ მისი თხზულება არ იყოს ზოგი სუსტი და ზოგი კი უფრო ნიჭიერი, მეტადერ როდესაც ვიცი თ სანდროს მოუწყენარი და ავადმყოფური ცხოველები.

ყოფილი რედ. „ქვალისა“ და „ჯეჯულისა“ ან. თუმანიშვილი — წერტილისა.

ჩემი მოგონება ალექსანდრე ჯავახიშვილს

1882 წლიდან მე ვმსახურობდი ქართულ დრამატული დასში მსახიობად. აქვე იყო მსახიობად ალექსანდრე ყაზბეგიც, როგორც ამხანაგი ის იყო მშვიდი, წყნარი, ზრდილი და საშუალო ნიჭის პატრიონი მსახიობი.

ერთხელ დაიდგა პიესა „ქოროლი“ სადაც ორივენი ვიღებდით მონაწილეობას. სანდრო ყაზბეგს ჰყავდა მაიმუნი „ფაკო“ და ის ყოველთვის რეპეტიციაზე დადიოდა იმ მაიმუნთან. სანდროს რეპეტიციის დროს ვერაფერ ახლბდა ხელს, რადგან მაიმუნი მისავარდნად დაემზადებოდა ხოლმე.

ამიტომ ჩვენ საერთოდ ვთხოვეთ მაიმუნი აღარ მოეყვანა რეპეტიციაზე. და ეს თხოვნა ავგისრულა სანდრომ. წინა დღეებში მე წვაკითხე მისი მოთხრობა „განკიცხული“ და როცა მოვედი რეპეტიციაზე დიდი აღტაცებით მიგმართე მე სანდროს და უთხარა, მე არ ვიცოდი რომ ასეთი ნიჭიერი მწერალი ყოფილხარ მე თქუი, რად გინდა შენ სცენა, დაანებე თავი და მიმართე შენს უკვდავ კლამს მეთუი.

სანდრომ ამაზედ მიპასუხა: „მაშ თუ ავგე მოგვეწონა ჩემი ნაწერი, ამა რეპეტიციას რომ გვათავებთ, წამოდი ჩემთან და წაიკითხავ რამდენიმე ნაწერსო. მაქვს დაწერილი „ფათი“ „ნინო“ და „მამის მკვლელობა“.

მე და ბებო ავალიშვილის ქალი წავედით მასთან. ის იდგა თეატრის პირდაპირ სარაჯიშვილის სახლში, სანდროც ჩვენთან იყო. და როდესაც სანდრომ ოთახის კარა გააღო, ჩვენს თვალს წარმოუდგა საშინელება რამ წიგნები მთლად იატაკზედ ეყარა, ქალაქდების ფურცლებით მოფენილი იყო იატაკი და ცახვლი ბალოშის ბუმბულით ოთახი მთლად მოფენილი იყო.

ამს რომ ჩვენ ოთახში ვვლარ შევედით. სანდრომ კი ამის დანახვაზე გულ-კეთილად გაიცინა და გვითხრა: „ეს უთუოდ ჩემი „ფაკოს“ ოინებია, რადგანაც რეპეტიციაზედ აღარ წამოვიყვანეთ“. ჩვენ უკან დაბრუნდით და სანდრომ რამდენიმე დღის შემდეგ მომიტანა რვეული, სადაც იყო დაწერილი: „ნინო“ „ფათი“ და „მამის მკვლეობა“ დასაწყისი რამდენიმე თავი.

მსახიობი ქეთო ანდრონიკაშვილი.

საპარტიველუს გუჯაუშის ზოლოლოგიური განყოფილება

საქართველოს მუზეუმთან გაიხსნა ზოლოლოგიური განყოფილება.

ასეთი განყოფილების დაარსების იდეა დაიბადა ორი წლის წინათ, მაგრამ მისი განხორციელება დღევანდლამდე არ მოხერხდა სათანადო თანხების უქონლობის გამო. ზოლოლოგიური მუზეუმები არსებობენ კულტურულ ქვეყნებში. მათ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამა თუ იმ ქვეყნის გარეულ ცხოველთა გაცნობის საქმეში.

ამიერ-კავკასიის, კერძოთ საქართველოს ტყეები მდიდარია სხვადასხვა ცხოველებით. ჩვენს საზოგადოების დიდი ნაწილი კი არ იცნობს მათ.

ამ მხრივ ზოლოლოგიური განყოფილების მოწყობა დიდი მნიშვნელობა.

განყოფილება მოთავსებულია მუზეუმის შენობის ოთხ სართულში. ცხოველები დანაწილებულია შედეგი სისტემის მიხედვით: ამიერ-კავკასიის თვითეულ კუთხეს მიჩინ-

ლი აქვს ცალკე ოთახი, სადაც ხელოვნურათ მოწყობილ შესაფერ ბუნებაში მოთავსებულია ის ფრინველები, რომელშიც ამა თუ იმ რაიონში მოიპოვებიან.

თვითეული ოთახის წინ მიკრულია წარწერები (ლათინურ, ქართულ და რუსულ ენაზე) რაიონის, ცხოველების და ფრინველების სახელწოდების აღნიშვნით.

პირველ სართულში მოწყობილია სამი განყოფილება: ამიერ-კავკასიის ტემების და ქობების ფრინველების (გედი, წულის ბუღა, იხვი, თეთრი-შულა ბატი და სხვა), ამიერ-კავკასიის აღმოსავლეთ ნაწილის ველები (ჯეირანი, კავკასიის ქუ, წერო-ტუოვა, კაქკუკი და სხვა) და მგლები ბაუცაქების.

იშვიათი სილამაზითაა მორთული ეს უკანასკნელი განყოფილება. ფონათ აღებულია ზამთარი. ოთახში ზამთრის მთავარიანი ოღმის სრული ილიუზია მოცემულია. ის, რის ხელოვნურათ შექმნა შეუქმებელი იყო, აღუთმავრება მხატვრის გამოცდილ ხელს.

ქართველ მხატვართა გამოფენა

ვახტანგ კოტეტიშვილი—ქვის ნეგა.

გრიგოლ ვეშაპალი. ნაიციონალისტური პარტიის ყოფილი ბელადი, ამჟამად სემს პარიზში გახ. „ახალ საქართველოს“, სდგას საბჭოთა პლატფორმაზე და მოუწოდებს ქართველ ემიგრანტებს საქართველოში დაბრუნებისაკენ.

ასეთ ფონზე მგლები ცოცხლებივით გამოიყურებიან. მგლების გარდა ჩვენ აქ ვხედავთ ტყის ბუს და ღიღ ყურა ბუს.

შემდეგ მიდის მცირე კავკასიის მთები და გორები. მოზრდილ ოთახში მოწყობილია ხრიოკი, ხავს მოკიდებული მთები, სადაც მოთავსებულია ამიერ-კავკასიის აფთარი (გიენა), ორბი, სვავი, ფასქუნჯი და სხვა ფრინველები.

კედელზე დახატული სურათები და მთელი მოწყობილობა ხეობის სრულ შთაბეჭდილებას იძლევა.

აქვე კედელზე გამოფენილია აფრიკის ცხოველების რქები, რომლებიც მნახველის ყურადღებას იპყრობს თავისი სიდიდით და სილამაზით.

მხატვრულათ არის დალაგებული ზემო-სანეთის (საინტერესოა დაღესტანის ჯიხვი, კავკასიის არჩვი, კავკასიის შურთხი—горная индейка) და ამიერ-კავკასიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილის მთების განყოფილებები.

მაგრამ ყველაზე უფრო ლამაზი და საინტერესოა ის ოთახი, სადაც მოთავსებულია შარშან ტყვილისის ახლოს გლეხების მიერ მოკლული უზარმაზარი ვეფხვი.

ის გარშემორტყმულია მისი საყვარელი ბუნებით ლენქორანის ჩალა მდებრით (კამიშებით), რომლის ფონზე მისი ქრელი ტყავი იშვიათი სილამაზით ბრწყინავს.

მესამე საოთულში მოთავსებულია ჯიშის და სისტემების მიხედვით დალაგებული ფრინველები და ცხოველები. 6 კარადა (შკაფი) ქალაქებით (დაივების, მგლების, ჯიხების და სხვა).

2 ვიტრინაში გამოფენილია ის ქია-ლუები და პეპელები, რომლებიც კავკასიის ფარგლებში მოიპოვებიან. 2 ვიტრინაში ჩალაგებულია ფრინველთა კვრცხები და ბუდეები.

ერთ ოთახში კი სპირტით საყენ შუშებში მოთავსებულია სხვადასხვა გვარი თევზები, ანუბიბები და ქვეწარმავაღნი.

აქვე განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ვეშაპის ჩონჩხი, რომლის სიგრძე დაახლოებით 7—8 არშინი იქნება. ეს ვეშაპი გამორჩეული ყოფილა ბათიში 1880 წელს.

მეთოთხე საოთულში მოთავსებულია ზოოლოგიური განყოფილების ლაბორატორია.

განყოფილება საუცხოოო შთაბეჭდილებას სტოვებს მნახველზე. სხვადასხვა ჯიშის ცხოველების და ფრინველების სიმრავლით და საერთო მოწყობილობით ჩვენი ზოოლოგიური განყოფილება არ ჩამოუვარდება რუსეთის და ევროპის საუკეთესო ზოოლოგიურ მუზეუმებს.

სურათები ყოველგან შესრულებულია მხატვარ ვეფხვადის მიერ. საფრთხულების დაღმა ეკუთვნის ტაქსიდერმისტ კ. კ. კრელს. ჯგუფების დალაგება და ცხოველების და ფრინველების ქართული სახელწოდების გამოჩახვა შესრულებულია განყოფილების გამგის ი. ჩიციკიშვილის მიერ.

ქ რ ო ნ ი კ ა

საქართველოს კინო-მარწველობა.

საქართველოს კინო-მარწველობამ განიზრახა თავისი კინო-სურათების მოპოლიარიზაციის და წარმოების გასაფართოებლად გახსნას კინო განყოფილებები ქ. მოსკოვსა და ლენინგრადში.

კინო-გაზეთები ქართულ ენაზე.

დეკემბრის ნახევრიდან ტფილისში იწყებს გამოსვლას ქართულ ენაზე „კინო-გაზეთი“. გაზეთში დასურათებული იქნება სახელმწიფო კინო-მარწველობის ყველა კინო-სურათების დაღმები. აგრეთვე მოთავსდება კინო-

სკენარების შინაარსი და სპეციალური წერილები კინო-ხელოვნების შესახებ.

ან. ფრანსის დასაფლავება ეკრანზე.

უახლოეს მომავალში ტუროლის კინო-თეატრში ნაჩვენები იქნება „ანატოლ ფრანსის დასაფლავება პარიზში“. კინო-სტუდია.

სახელმწიფო კინო-მრეწველობის და საქ. პროლეტკულტის კინო-სტუდიამში შეცადინებომა დაიწყება 15 დეკემბრიდან.

სახელმწიფო ოპერა.

მიმდინარე სეზონში სახელმწიფო საოპერო სკენაზე განახლდება ვაგნერის ოპერები. „ტანგეიზერი“ და „ტრისტან და იზოლდა“. ამის გარდა დაიდგმება ახალი ოპერა „ტრანი“ და ახალად გადაკეთებული რევილიუციონერ შინაარსზე პუშინის „ტრესკა“, რომელსაც ეწოდება „კომუნისტის ბრძოლაში“.

ქართული ოპერები.

წელს სახელმწიფო საოპერო სკენაზე ქართულ ორიგინალურ ოპერების გარდა განზრახულია დაიდგას ნათარგმნი ოპერებიც.

აკადემიური დრამა.

აკადემიური დრამის უახლოეს პრემიერად დანაშნულია ფრანკ ვერველის დრამა „შვიდკუნძუნი“, ნათარგმნი სანდრო შანშიშვილის მიერ.

ქართველ მსახიობთა კოლექტივი.

ქართულ მსახიობთა კოლექტივი უახლოეს მომავალში დასდგამს დ. ნახუციშვილის პიესას: „პაატა ბატონიშვილი“, შემდეგ ამათ დაიდგმება რ. როლანის პიესა „დანტიანი“ და შექსპირის „მეფე ლირი“.

წითელი თეატრი.

წითელ თეატრში პროლეტკულტის ქართულ დრამატულმა სექტორმა დასდგა უკვე ორი პიესა „დაჰქაის აჩრდილი ვეროპაში“ (დ. კობახიძის რეჟისორობით) და „გესმის მოსკოვი“ (ვახტანგ გარბაიის რეჟისორობით) უახლოეს მომავალში დაიდგმება: რომენ როლანის პიესა „ბასტილის აღება“ (საფრანგეთის რევოლუციიდან), „ჯანი გურიანი“ (დასდგმა წუწუნავის) და „ცხვის წყარო“.

ბიბლიოგრაფია

ი. ჯიშარიანი. აზიისა და კავკასიის სახელწოდებათა წარმოშობის საკითხისათვის.

აგეროს ამ პატარა წიგნში, რომელიც სულ რაღაც 19 გვერდს შეიცავს, ეხება საპეციალისტებისთვის საინტერესო აზიისა და კავკასიის სახელწოდებების წარმოშობის საკითხს და აყენებს საკუთარ ორიგინალურ პიპოტეზას. თანამედროვე მეცნიერებაში განმტკიცებულია აზიი, რომ სახელწოდება „აზია“ წარმოსდგება ასურულ სიტყვისაგან „assu“-საგან, რაც აღმოსავლეთს ნიშნავს.

აგეროს გვეს ჰქვამს აყენებს ამ პიპოტეზას და ფიქრობს, რომ ეს სახელწოდება უნდა დაუკავშიროთ აფხაზურ სიტყვას „acū“ ან აფაზურ სიტყვას „hāzo“-ს, რაც ნიშნავს თოვლს. ამ პიპოტეზას სიძლიერეს აძლევს ის მონათხრობები, რომ ვერცდ-წოდებული აზიის ველი გაკეთებული იყო მთა თომლის სამხრეთით, ხოლო სახელწოდება „თომლი“ წარმომდგაროა უნდა იყოს ქართული სიტყვა „თოვლისაგან“.

ქართული თეატრის 75 წ. იუბილე.

წელს 2 იანვარს 1925 წელს სრულდება 75 წელი რაც დაიწდა ქართული მუდრულდა სკენა. აკადემიური დრამა და ქართველ მსახიობთა კოლექტივი უკვე შეუდგა ამ დღისთვის სამზადისს. 2 იანვარს გამოვა სპეციალური ჟურნალი „სახიობა“.

მოსკოვის დიდი თეატრის იუბილე.

მომავალ წელს იანვარში სრულდება ასი წელი რაც ააშენეს მოსკოვის დიდი თეატრის შენობა. მოსკოვის დიდი თეატრი ევროპაში ერთ-ერთ საუკეთესო თეატრად ითვლება.

მოსკოვის კამერულ თეატრის იუბილე.

წელს დეკემბერში შესრულდა 10 წელიწადი რაც დაარსდა მოსკოვის კამერული თეატრი. თეატრს ამ ათი წლის განმავლობაში მუდმივად ემსახურებოდნენ მსახიობნი: კოონენ, არკადინა, უფროვი და რეისონი თაიროვი.

„ჰამლეტი“ მოსკოვის მეორე სამხატვრო თეატრში.

მოსკოვის მეორე სამხატვრო თეატრმა (ყოფილმა პირველმა სტუდიამ) დასდგა შექსპირის „ჰამლეტი“. ჰამლეტის ახალ შემსრულებელმა მსახიობმა ჩეხოვმა დიდი კამათი გამოიწვია თეატრული წრეებში. მთავრობიდან მ. ჩეხოვმა მიიღო დამსახურებულ მსახიობის სახელწოდება. მხოლოდ პრესამ ერთხელ აღნიშნა საერთოდ მთელი წარმოდგენის დიდი მხატვრული ღირებულება და თეატრის გამაოჯგება.

დ. პუჩინის გარდაცვალება.

გარდაიცვალა ცნობილი იტალიელი კომპოზიტორი დ. პუჩინი, აგტორი პოპულიარული ოპერების: „ტრესკა“ „მადამ ბატერფლი“, „ბოლემა“ და სხვ. უცნაურესი ხანში მან დასწერა ახალი ოპერა: „პრინცესა ტურანდოტ“. პუჩინი თანამედროვე იტალიელ კომპოზიტორების შორის ყველაზე ნეკტივი კომპოზიტორი იყო.

ქართული კინო-ფილმები გერმანიაში.

გერმანიაში ამ ჟამად დიდ ფურორს ახდენს საქართველოს კინო-მრეწველობის ფილმები „არსენ ჯორჯიაშვილი“ და „სურამის ციხე“.

რაც შეეხება სახელწოდება „კავკასიის“ მისი წარმოშობის შესახებ მეცნიერთა შორის აზრთა დიდი სხვადასხვაობა არსებობს. აგრონი ამ საკითხს იოლად სჭირს და ფიქრობს, რომ ეს სიტყვა წარმოსდგება შესატყვისი აფხაზური და აფაზური სიტყვებიდან, რაც ნიშნავს „თეთრი-თოვლიანს“. ამის ამ სახელწოდებების წარმოშობის მეორე შესაძლებლობაც. აფხაზეების მეზობელ სვანებში დღესაც ცოცხალია სიტყვა „კავკასი“, ბრწყინვალეს, მოწმენდლის მნიშვნელობით. ქართულ ენაშიც იხმარება სიტყვა „კას-კასის“ „მოკასკასული“, რაც მოწმენდლის, ბრწყინვალეს ნიშნავს. ჯიშარიანის ეს პიპოტეზები საყურადღებოა იმიტაც, რომ მისი შრომა წარმოადგენს ცდას, რომ „კავკასიის“ და „აზიის“ სახელწოდებათა წარმოშობის საკითხი გადაჭრას ქართველებისა და მისი მონათხროვებულების ენების საშუალებით. წიგნს დიდი პატივი აქვს უძეგუეს საქართველოსა და მისი მეზობელი ქვეყნების ქართველნი. ფასი არაა აღნიშნული. X.